

MULTIPLUS+

Migranti multiplikatorji gradijo
mostove

»Postani

del!« – priročnik

za vodje

in

izvajalce

usposabljanj

o

političnem

izobraževanju

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

Uvod v projekt MultiPLUS+

Projekt MultiPLUS+ je vseevropski razvojni projekt, ki ga sofinancira Komisija EU, izvaja pa partnerstvo evropskih organizacij v petih državah: Avstriji, Italiji, Španiji, Sloveniji in Danski. Splošni cilj projekta MultiPLUS+ je izboljšati dialoško komunikacijo kot učinkovit način gradnje mostov med večinsko družbo in manjšinskimi skupnostmi v Evropi. Tako naj bi projekt prispeval k socialno-kulturnemu vključevanju migrantov vključevanju s spodbujanjem:

- metod in orodji za dialoško komunikacijo v migrantskih skupnostih,
- vpogleda v družbo glede virov, potreb in zahtev v migrantskih skupnostih,
- vpogleda v migrantske skupnosti in družbene vrednote, kot so človekove pravice, demokracija in sodelovanje, enakopravno državljanstvo, pravna država in svoboda.

V projektu MultiPLUS+ so ti cilji doseženi s tremi skladnimi razvojnimi procesi in programi usposabljanja:

V PRVEM KORAKU je vsaka partnerska organizacija izvedla analizo potreb med več migranti, da bi poiskala potrebe in zahteve po posebnem usposabljanju na področju komunikacijskih metod in dialoških orodij za prevzem vloge graditeljev mostov kot posrednikov v svojih lokalnih migrantskih skupnostih. Na podlagi analize potreb je partnerska organizacija pripravila poseben in prilagojen TEČAJ KOMUNIKACIJSKEGA USPOSABLJANJA za migrante multiplikatorje.

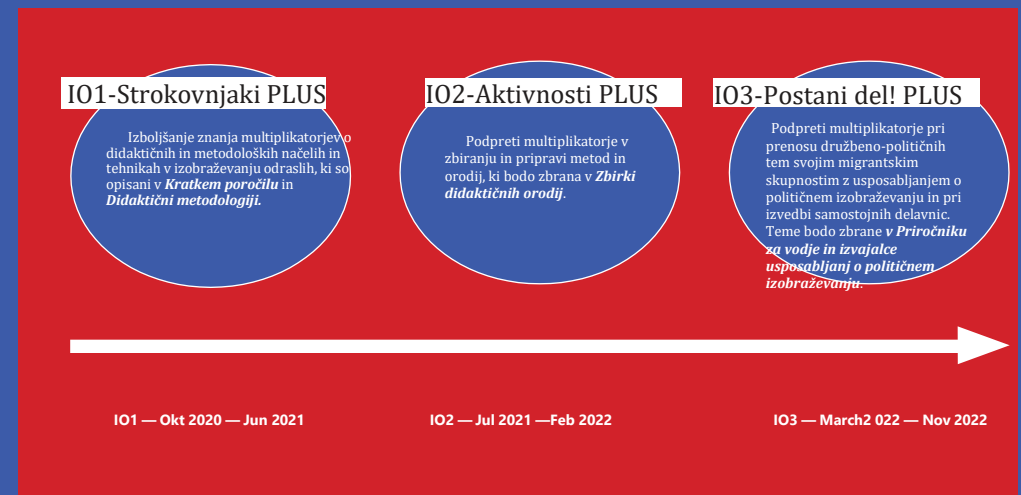
Kot NADALJNI KORAK bodo migranti multiplikatorji v vsaki državi aktivno sodelovali na METODIČNIH DELAVNICAH, da bi razvili in dokumentirali veliko praktičnih metod, orodij in vaj, ki se bodo uporabljale za dialog v migrantskih skupnostih. Vsi metodični opisi so vključeni v zbirko didaktičnih orodij.

V TRETJEM KORAKU izvajalci sodelujejo v DELAVNICAH ZA POLITIČNO IZOBRAŽEVANJE, ki se osredotočajo na to, kako komunicirati o osnovnih človeških in družbenih vprašanjih.

Vprašanja so človekove pravice, enakost in svoboda ter demokratične vrednote in državljanstvo, pravna država itd. Kot zaključno dejavnost so migranti multiplikatorji te teme posredovali in o njih razpravljali v svojih skupnostih. Modul I participativnega priročnika je uvod v možne načine posredovanja političnega izobraževanja skupnostim.

V zadnjem koraku bodo številna gradiva za usposabljanje in učenje iz projekta na voljo kot odprti in dostopni viri za splošno uporabo na elektronskem portalu MultiPLUS + PORTAL (<https://www.multiplusproject.com/>).

Celoten postopek usposabljanja in učenja je prikazan na spodnji sliki:

Splošni namen in konkretni cilj projekta MultiPLUS+ je spodbujanje vključevanja in integracije priseljencev/manjšinskih državljanov v evropskih državah.

Modul participativnega priročnika I

Kazalo vsebine

Uvod v projekt MultiPLUS+	2
Dragi izvajalci!	8
1. Človekove pravice	16
1.1 Človeški ponos	16
1.2 Poenostavljena različica Splošne deklaracije o človekovih pravicah	19
1.3 Odgovornost in spoštovanje človekovih pravic	21
1.4 Predlagane aktivnosti	22
NASVETI ZA IZVAJALCE	26
2. Svoboda	28
2.1 Koncept	28
SVOBOŠČINE NA KRATKO	30
Predlagane aktivnosti	32
3. Demokracija in sodelovanje	34
3.1 Demokracija danes – kako jo lahko opredelimo?	34
3.2 Kaj so demokratične vrednote?	35
3.3 Kaj pomeni biti državljan?	35
3.4 Razlikovanje med formalnim in civilnim državljanstvom	36
3.5 Opolnomočenje in samoizključujoče državljanstvo	36
3.6 Globalno državljanstvo in državljan sveta	37
3.7 Opolnomočenje in samovključujoče državljanstvo	38
Predlagane aktivnosti	39

4. Enakost in pravice manjšin	41
4.1 Obravnavane teme	41
4.2 Kaj je raznolikost?	42
4.3 Kaj je enakost?	45
4.4 Kaj je diskriminacija?	45
4.5 Kaj je manjšina?	47
Predlagane aktivnosti	48
5. Vladavina prava	54
Predlagana dejavnost	56
Bibliografija	58

Dragi izvajalci!

Če bi bila Evropa oseba, kako bi jo opisali? To bi bilo skoraj nemogoče! Fizične značilnosti Evrope (geografija) in njena struktura (jeziki, tradicija, kultura in gospodarstvo) so tako raznolike, da bi sklepali, da gre za več različnih ljudi v enem.

Zakaj je Evropa, zlasti Evropska unija, enotna in ima svojo identiteto? Ali je Evropska unija več kot le politično in gospodarsko zavezništvo? Kaj pomeni za priseljence živeti na njenem ozemlju?

Ta vprašanja so eden od povodov za pogovor o vrednotah, ki jih Evropska unija razglašča za svoje ter od svojih držav članic zahteva, da jih prevzamejo in branijo.

Evropska unija je bila ustanovljena za spodbujanje miru, njenih vrednot in blaginje vseh njenih prebivalcev. Prav te vrednote kot vera združujejo/povezujejo bogato raznolikost Evrope.

Da, Evropa je enotna v svojih temeljih in temeljnih vrednotah: svoboda, človekove pravice, demokracija in participacija, pravna država in enakost so temeljne evropske vrednote. Teh političnih vrednot si ni »izmislila« EU in od njihove prvotne opredelitve do tega, kako jih razumemo danes, so prehodile dolgo pot.

Po drugi svetovni vojni je 51 držav ustanovilo Organizacijo združenih narodov (1945) in se zavezalo k ohranjanju mednarodnega miru in varnosti, razvijanju prijateljskih odnosov med narodi ter spodbujanju socialnega napredka, boljšega življenjskega standarda in človekovih pravic.

Sedem let pozneje, leta 1957, je šest evropskih držav (Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska) ustanovilo Evropsko gospodarsko skupnost. Ta je prerasla v Evropsko unijo in leta 1993 z Maastrichtsko pogodbo poglobila integracijo zunanjih, varnostnih in mednarodnih zadev članic. Prvotni skupini se je postopoma pridružilo še dvajset držav: Irska in Danska (1978), Grčija, Portugalska in Španija (1986), Finska, Avstrija in Švedska (1995), Estonija, Litva, Latvija, Malta, Poljska, Slovaška, Slovenija, Češkoslovaška, Madžarska in Ciper (2004), Bolgarija in Romunija (2007) ter nazadnje Hrvaška (2013).

EU je bila prvotno ustanovljena kot skupni trg za spodbujanje prostega pretoka blaga, storitev, ljudi in kapitala prek njenih notranjih meja. Z Maastrichtsko pogodbo, podpisano 7. februarja 1992, je vzpostavitev skupne Evrope dosegla novo raven. Pogodba je ustanovila Evropsko unijo (EU) in skupnosti dodala politično razsežnost. Določila je jasna pravila za uvedbo prihodnje enotne valute, izvajanja zunanje in varnostne politike ter tesnejše sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev.

Druga novost Maastrichtske pogodbe je bila uvedba državljanstva EU. Od takrat je vsaka oseba, ki je imela državljanstvo države EU, samodejno postala državljan EU. Poleg tega je državljanstvo EU zagotavljalo pravice, kot so pravica do prostega gibanja in prebivanja v EU, pravica voliti in kandidirati na občinskih volitvah in volitvah v Evropski parlament, pravica do pritožbe pri evropskem varuhu človekovih pravic itd.

Na naslednjih straneh bomo razmišljali o politični razsežnosti EU in o tem, kako se vrednote EU kažejo in kako vplivajo na naše vsakdanje življenje.

To ni študijski priročnik o zgodovini Evropske unije in procesu opredeljevanja njenih temeljnih političnih vrednot, temveč priročnik o njenih vrednotah. Ponujamo vam smernice za njihovo razumevanje, da boste lahko sodelovali v razpravi o njih ali vodili takšen pogovor v svojih skupinah. Zato smo razlagi konceptov dodali dejavnosti in gradiva, ki vam lahko pomagajo pri delu na to temo v vaših skupnostih.

S tem priročnikom ne boste postali strokovnjak, le bolj prepričani o svojih pravicah in dolžnostih kot državljan Evropske unije ter pripravljeni na to, da jih boste znali uresničevati in k temu spodbujati tudi druge v svoji skupnosti.

Razprave ali dejavnosti lahko potekajo v okviru okrogle mize, organizirane delavnice ali v neformalnem okolju, na primer v dnevni sobi, kjer se zbere skupina prijateljev. Tema je lahko predstavljena na organiziranem dogodku, lahko pa se zgodi, da vas preseneti v nepričakovanem okolju. V vseh primerih boste sodelovali in spodbujali sodelovanje, širili evropske vrednote in se izobraževali v politiki.

Začeli bomo z razmišljanjem o človekovih pravicah, saj kot velik dežnik ščitijo vse prebivalce EU. Človeško dostojanstvo je nedotakljivo. Treba ga je spoštovati in varovati, ker je resnična podlaga temeljnih pravic.

Nadaljevali bomo z demokracijo in participacijo, načinoma, s katerima se slišijo in upoštevajo volja in interesi vsakega državljana. Delovanje EU temelji na predstavniški demokraciji. Evropski državljan ima avtomatično politične pravice. Vsak polnoletni državljan EU ima pravico kandidirati in glasovati na volitvah v Evropski parlament. Državljan EU imajo pravico kandidirati in voliti v državi, v kateri prebivajo, ali v državi izvora. Čeprav je to za državljanke EU samodejna pravica, je za mnoge migrante zelo težka tema: številni nimajo državljanstva države gostiteljice, kar jih izključuje iz udeležbe na volitvah in sili k ponovnemu razmisleku o participaciji.

Nato bomo obravnavali idejo svobode kot vrednote, ki ima številne posledice. Govorili bomo o svobodi gibanja, ki državljanom daje pravico do prostega gibanja in prebivanja v Uniji, omenjali pa tudi individualne svoboščine, kot so spoštovanje zasebnega življenja, svoboda mišljenja, veroizpovedi, zbiranja, izražanja in obveščanja, ki jih varuje Listina EU o temeljnih pravicah.

Četrtrič, ukvarjali se bomo z raznolikostjo, enakostjo ter pravicami manjšin in manj vplivnih skupin. Enakost pomeni pred zakonom enake pravice za vse državljane. Načelo enakosti med ženskami in moškimi podpira vse evropske politike in je podlaga za evropsko povezovanje. Uporablja se na vseh področjih.

Koncept pravne države si zasluži posebno poglavje. Pravna država je politična filozofija, po kateri so vsi državljani in institucije v državi ali skupnosti odgovorni za iste zakone. Enciklopedija Britannica pravno državo opredeljuje kot »mehanizem, proces, institucijo, prakso ali normo, ki podpira enakost vseh državljanov pred zakonom, zagotavlja nearbitrarno obliko vladavine in na splošno preprečuje samovoljno uporabo oblasti«. Vse, kar počne EU, temelji na pogodbah, o katerih so se prostovoljno in demokratično dogovorile države EU. Pravo in pravičnost zagotavlja neodvisno sodstvo. Vse države EU so Evropskemu sodišču podelile pristojnost končne sodne odločbe – njegove sodbe morajo spoštovati vse države.

Zagotovo vam nobeden od teh izrazov ni nov. Napisani so povsod in so vedno na ustih vseh politikov in govornikov. Vendar je njihov pomen pogosto izkrivljen ali manipulativno prilagojen diskurzom, v katerih ni ne spoštovanja ne prostora za te vrednote.

Na koncu vam v prilogi ponujamo nabor kontekstov, v katerih bi se lahko pogovarjali/komunicirali o teh vrednotah s svojimi skupnostmi. Našli boste tudi orodja za motiviranje in moderiranje razprav.

Kot valovi v vodi širite znanje, spoznanja in participativne prakse v svojih skupnostih. Ta priročnik želi biti kot motivacijski in informativni kamenček v mozaiku vašega vsakodnevnega dela v skupnosti.

Poznavanje teh vrednot in tudi njihovo zagovarjanje nas dela močnejše in prispeva k temu, da sanje o integraciji postanejo resničnost. Nas tudi krepi in prispeva k uresničitvi sanj o povezovanju.

Človekove pravice

Demokracija in sodelovanje

Svoboda

Enakost in manjšinske pravice

Vladavina
prava

Cilji Evropske unije

(Dobro si je zapomniti, da so ti cilji okvir našega dela.)

1. Spodbujanje **miru**, njegovih vrednot in blaginje državljanov.

2. Zagotavljanje **svobode, varnosti in pravice** brez notranjih meja, hkrati pa sprejemanje ustreznih ukrepov na zunanjih mejah za urejanje azila in priseljevanja ter preprečevanje kriminala in boj proti njemu.

3. Vzpostavitev **notranjega trga**.

4. Doseganje **trajnostnega razvoja**, ki temelji na uravnoveženi gospodarski rasti in stabilnosti cen ter visoko konkurenčnem tržnem gospodarstvu s polno zaposlenostjo in socialno varnostjo.

5. Zaščita in izboljšanje kakovosti **okolja**.

6. Spodbujanje **znanstvenega in tehnološkega** napredka.

7. Boj proti **socialni izključenosti in diskriminaciji**.

8. Spodbujanje **socialne pravičnosti in zaščite, enakosti med ženskami in moškimi ter varstva otrokovih pravic**.

9. Krepitev **ekonomske, socialne in teritorialne kohezije** ter **solidarnosti** med državami EU.

10. Spoštovanje njene bogate **kulturne in jezikovne** raznolikosti.

11. Vzpostavitev **ekonomske in monetarne** unije, katere valuta je evro.

1. Človekove pravice

1.1 Človeško dostojanstvo

»Vsi ljudje se rodijo svobodni ter imajo enako dostojanstvo in pravice. Dana sta jim razum in vest, in bi morali drug z drugim ravnati v duhu bratstva.«
(1. člen Splošne deklaracije človekovih pravic)

Najbolj razširjena izjava o človekovih pravicah je Splošna deklaracija človekovih pravic. Njeno osrednje sporočilo je prirojena vrednost vsakega človeka. Deklaracijo so Združeni narodi soglasno sprejeli 10. decembra 1948 (čeprav se je osem držav vzdržalo glasovanja). Določa seznam osnovnih pravic za vse ljudi na svetu ne glede na njihovo raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, nacionalno ali socialno poreklo, premoženje, rojstvo ali drug status. V njej je navedena obljuba vlad, da bodo spoštovale določene pravice ne le za svoje državljane, temveč tudi za ljudi v drugih državah. Z drugimi besedami, mednarodne meje niso območja izključitve ali izjeme, kadar so ogrožene ali kršene človekove pravice.

Od leta 1948 je Splošna deklaracija mednarodni standard človekovih pravic. Leta 1993 je svetovna konferenca 171 držav, ki predstavljajo 99 % svetovnega prebivalstva, ponovno potrdila svojo zavezanost človekovim pravicam.

Splošna deklaracija o človekovih pravicah je pomemben dokument v zgodovini človekovih pravic. Deklaracijo, ki so jo pripravili predstavniki z različnimi pravnimi in kulturnimi izkušnjami iz vseh regij sveta, je Generalna skupščina Združenih narodov razglasila 10. decembra 1948 v Parizu (resolucija Generalne skupščine 217 A) kot skupni standard dosežkov za vsa ljudstva in vse narode. V njej so prvič določene temeljne človekove pravice, ki jih je treba vesplošno varovati. Prevedena je bila v več kot 500 jezikov. Splošno priznано je, da je Splošna deklaracija o človekovih pravicah navdihnila in utrla pot za sprejetje več kot sedemdesetih pogodb o človekovih pravicah, ki se danes stalno uporabljajo na svetovni in regionalni ravni (vse se nanjo sklicujejo v preambulah).

Človekove pravice temeljijo na priznavanju dostojanstva človeške osebe. Človekovo dostojanstvo pomeni, da imajo vsi ljudje posebno vrednost, ki je edinstvena za njihovo človeškost. To pomeni, da imajo osebe vrednost in dostojanstvo samo zato, ker so se rodile kot ljudje.

Človeško dostojanstvo pomeni priznanje, spoštovanje in zaščito vsakega posameznika na svetu. Treba ga je priznati, ohranjati in krepite.

Človek ne more nikoli izgubiti svojega dostojanstva, ne glede na to, kaj počne. Dostojanstvo je človeku PRIROJENO ter je razlog in temelj vseh človekovih pravic.

Človekovo dostojanstvo pomeni obveznosti, kot so:

- ohranjanje življenj ljudi in zagotavljanje njihove varnosti,
- spodbujanje človekovega razvoja vsake osebe,
- priznavanje edinstvene osebnosti in sodelovanja v skupnosti,
- sočutje v težavah in stiskah,
- prejemanje oskrbe, prilagojene njegovemu stanju.

Dojemanje lastnega dostojanstva vedno vključuje prisotnost in dostojanstvo drugih. Če človekovega dostojanstva ne priznavamo, trpita tako oseba, katere dostojanstvo se ne spoštuje, kot celotna družba. Kadar se ljudje delijo in se jim pripisuje vrednost na podlagi značilnosti, kot so razred, spol, vera in tako naprej, to ustvarja neenake družbe, v katerih se širijo diskriminacija, strah in nasilje.

Med praksami, ki kršijo človekovo dostojanstvo, so mučenje, posilstvo, socialna izključenost, izkoriščanje delovne sile, prisilno delo in suženjstvo. Tako absolutna kot relativna revščina sta kršitvi človekovega dostojanstva, čeprav imata tudi druge pomembne razsežnosti, kot je socialna nepravilnost.

Človekove pravice pripadajo vsem nam in so pomembne v našem vsakdanjem življenju, ne le kadar smo zatirani ali z njimi slabo ravnamo, temveč tudi kadar jih ne upoštevamo ali ne storimo ničesar, da bi jih uveljavili. Toda, kaj točno so te človekove pravice? Ali jih poznamo?

Konvencija varuje pravico do: življenja, svobode, varnosti, spoštovanja družine, svobode izražanja, svobode misli, vesti in vere, pravice voliti in biti voljen, pravice do poštenega sojenja v civilnih in kazenskih zadevah, pravice do lastnine in mirnega uživanja premoženja.

Konvencija ne le priznava pravice, temveč tudi prepoveduje in kaznuje. Med drugim, prepoveduje mučenje ali nečloveško ali ponižujoče ravnanje, suženjstvo in prisilno delo, samovoljno in nezakonito pridržanje, diskriminacijo pri uživanju pravic in svoboščin, zagotovljenih s konvencijo, izgon lastnih državljanov ali zavrnitev njihovega vstopa, kolektivni izgon tujcev in smrtno kazen.

Neodtujljive. Vsi ljudje so do njih upravičeni po rojstvu.

Univerzalen in legalen koncept.

Pravice za posameznika ali za skupine.

Pomenijo podpirati človekovo dostojanstvo, enakost in svobodo za vse, brez kakršnih koli diskriminacij.

Človekove pravice je mogoče razvrstiti v tri različne kategorije glede na pravico, ki jo priznavajo:

1. Državljske in politične pravice: Zagotavljajo podlago za izpolnjevanje osnovnih pogojev družbenega življenja. Brez njih civilizirano življenje ni mogoče, zato veljajo za zelo pomembne za napredno življenje družbe. To so »svobodomiseln« pravice in vključujejo pravico do življenja in varnosti posameznika; svobodo pred mučenjem in suženjstvom; svobodo mnenja, izražanja, mišljenja, vesti in vere; svobodo združevanja in zbiranja skupaj s svobodo prostega gibanja. Vključujejo tudi pravico do posedovanja lastnine in opravljanja obrti ali poklica ter pravico do sodelovanja pri upravljanju svoje države.

2. Ekonomske in socialne pravice: To so pravice posameznika v razmerju do države za odpravo socialne neenakosti, ekonomskih neravnovesij in omejitev prikrajšanosti, ki so posledica narave, starosti itd. Podeljuje jih država, ta pa ni zavezana, da pravice izpolni naenkrat. To je odvisno od gospodarskih virov družbe. Večina socialnih držav priznava te pravice kot temeljne pravice ljudi. Pravica do enakosti, pravica do dela, pravica do družine, pravica do zasebnosti, pravica do državne pomoči v starosti in bolezni, pravica do zdravstvenega varstva, pravica do posebne oskrbe v otroštvu in materinstvu so nekatere od teh pravic. »Varnostno usmerjene« pravice pa so na primer pravica do dela, izobraževanja, razumnega življenjskega standarda, hrane, strehe nad glavo in zdravstvenega varstva.

3. Okoljske, kulturne in razvojne pravice: Vključujejo pravico do življenja v čistem okolju, ki je zaščiteno pred uničenjem, ter pravico do kulturnega, političnega in gospodarskega razvoja.

Civil and political	Economic and Social	Enviromental, cultural and developmental
<ul style="list-style-type: none">• Right to life• Right to security• Right to political participation.• Right to hold private property• Freedom (to move, to believe, to sepak, to assambly• Right to information	<ul style="list-style-type: none">• Right o equality• Right to work• Right to have a family• Right to privacy• Right to public assistance during old age• Right to health care• Righth to foodand shelter• Right to education	<ul style="list-style-type: none">• Right to live in a clean enviroment• Right to cultural development• Rightto political and economic development

1.2 Poenostavljena različica Splošne deklaracije o človekovih pravicah

Povzetek Preambule:

- Generalna skupščina priznava, da so prirojeno dostojanstvo ter enake in neodtujljive pravice vseh članov človeške družine temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu.
- Človekove pravice mora varovati pravna država.
- Potrebno je spodbujati prijateljske odnose med narodi.
- Združeni narodi so potrdili svojo vero v temeljne človekove pravice, v dostojanstvo in vrednost človeške osebe ter v enake pravice moških in žensk.
- Odločno si prizadevajo za družbeni napredek, boljše življenjske standarde in večjo svobodo.
- Obljubili so, da bodo spodbujali človekove pravice ter skupno razumevanje teh pravic in svoboščin.

Moje pravice = tvoje pravice = naše pravice

- *1. Vsakdo je svoboden in vsi morajo biti obravnavani enako.
- *2. Vsi ljudje so enaki ne glede na barvo kože, spol, veroizpoved, jezik.
- *3. Vsakdo ima pravico do življenja ter do svobodnega in varnega življenja.
- *4. Nihče nima pravice ravnati z vami kot s sužnjem, prav tako ne smete nikogar zaslužniti.
 - * 5. Nihče vas nima pravice poškodovati ali mučiti.
 - * 6. Vsakdo ima pravico, da ga zakon obravnava enako.
 - *7. Zakon je za vse enak, zato ga je treba za vse uporabljati na enak način.
- *8. Vsakdo ima pravico zaprositi za pravno pomoč, kadar njegove pravice niso spoštovane.
- *9. Nihče nima pravice, da vas neupravičeno zapre ali izžene iz lastne države.
- *10. Vsakdo ima pravico do poštenega in javnega sojenja.
- *11. Vsakdo mora veljati za nedolžnega, dokler mu krivda ni dokazana.
- *12. Vsakdo ima pravico prositi za pomoč, če mu kdo skuša škodovati, vendar nihče ne sme vstopiti v vaš dom, odpirati vaših pisem ali nadlegovati vas ali vašo družino brez utemeljenega razloga.
 - * 13. Vsakdo ima pravico potovati, kakor želi.
- *14. Vsakdo ima pravico oditi v drugo državo in zaprositi za zaščito, če je preganjan ali mu preganjanje grozi.
- * 15. Vsakdo ima pravico pripadati državi. Nihče vam nima pravice preprečiti, da bi pripadali drugi državi, če to želite.
 - *16. Vsakdo ima pravico, da se poroči in si ustvari družino.
 - *17. Vsakdo ima pravico do lastništva in premoženja.
- *18. Vsakdo ima pravico prakticirati in spoštovati vse vidike svoje vere ter jo spremeniti, če to želi.
- *19. Vsakdo ima pravico povedati, kaj misli, ter dajati in sprejemati informacije.
- *20. Vsakdo ima pravico sodelovati na srečanjih in se na miren način včlaniti v združenja.
- *21. Vsakdo ima pravico izbirati predstavnike in sodeluje pri upravljanju svoje države.
 - * 22. Vsakdo ima pravico do socialne varnosti in možnosti za razvoj svojih sposobnosti.
- 23. Vsakdo ima pravico delati za pošteno plačilo v varnem okolju in se včlaniti v sindikat.
 - * 24. Vsakdo ima pravico do počitka in prostega časa.
- *25. Vsakdo ima pravico do ustreznega življenjskega standarda in zdravstvene pomoči, če zbolijo.
 - *26. Vsakdo ima pravico hoditi v šolo.
- *27. Vsakdo ima pravico sodelovati v kulturnem življenju svoje skupnosti.
- *28. Vsakdo mora spoštovati »družbeni red«, ki je potreben, da so vse te pravice na voljo.
- *29. Vsakdo mora spoštovati pravice drugih, skupnosti in javno lastnino.
 - *30. Nihče nima pravice odvzeti nobene od pravic iz deklaracije.

1.3 Odgovornosti in spoštovanje človekovih pravic

Pravica in odgovornost sta dve plati istega kovanca. Seznam 30 človekovih pravic je tudi seznam osebnih odgovornosti in obveznosti do drugih ljudi.

Ljudje ne moremo le zahtevati svojih pravic, ampak jih moramo tudi spoštovati. Naše pravice so vedno omejene s pravicami drugih. Kar se nam zdi prav, morda ni prav za nekoga drugega. Vedno moramo biti previdni, da s svojimi dejanji ne škodujemo pravicam drugih ali jih kršimo.

Splošna deklaracija o človekovih pravicah v 29. členu določa, da:

1. ima vsakdo dolžnosti do skupnosti, v kateri je mogoč svoboden in poln razvoj njegove osebnosti;
2. je pri uresničevanju svojih pravic in svoboščin vsakdo potrjen le tistim omejitvam, ki jih določa zakon izključno zato, da se zagotovita ustrezno priznavanje in spoštovanje pravic in svoboščin drugih ter izpolnijo pravične zahteve morale, javnega reda in splošne blaginje v demokratični družbi;
3. se te pravice in svoboščine v nobenem primeru ne smejo izvajati v nasprotju s cilji in načeli Združenih narodov.

Vsaka pravica ima ustrezno odgovornost. Na primer, vaša pravica do svobode govora je omejena z odgovornostjo, da ne govorite neresnic, ki bi ponižale drugo osebo in zlorabile njeno pravico do dostojanstva in dobrega imena.

Ravnovesje med našimi pravicami in dolžnostjo spoštovanja pravic drugih ljudi pomeni, da moramo svoje pravice običajno uveljavljati z določenimi omejitvami.

Veliko je situacij, v katerih si pravice in odgovornosti različnih oseb nasprotujejo. V nekaterih državah na primer veljajo zakoni, ki določajo obvezno uporabo varnostnih pasov v avtomobilih. Številni ljudje tem zakonom nasprotujejo in trdijo, da gre za omejevanje njihove pravice do svobodnega ravnanja. Vlade teh držav trdijo, da so ljudje v avtomobilih odgovorni bolnišnicam, zdravnikom in preostali družbi, da storijo vse, kar je mogoče, da se med vožnjo ne poškodujejo. Trdijo, da če ljudje ne uporabljajo varnostnih pasov in se poškodujejo, jemljejo čas, denar in prostor v bolnišnicah bolnim ljudem in tako omejujejo njihovo pravico do ustrezne zdravstvene oskrbe.

Predlagane dejavnosti za obravnavo človekovih pravic

Izmišljena država

Cilj: Ta dejavnost udeležencem predstavi idejo o pravicah, ki temeljijo na potrebah, in jih seznanjajo s Splošno deklaracijo človekovih pravic. Ob tem se poraja misel, kako cenimo pravice in da »izbire«, ki jih sprejemamo, dajejo možnosti za vzpostavitev trajnejših »skupinskih pravic«.

Učna točka:

- Dokumenti o človekovih pravicah temeljijo na naših lastnih potrebah.
- Nekatere pravice cenimo bolj glede na svoj položaj, vendar je vsaka pravica za nekoga pomembna.

Kaj potrebujete:

- poenostavljena različica Splošne deklaracije človekovih pravic iz četrtega dela.

Čas: približno 1 ura in 15 minut za osnovno dejavnost

Kako to izvesti:

- 1) Razdelite se v manjše skupine po pet ali šest oseb.
- 2) Preberite naslednji scenarij: »Predstavljajte si, da ste odkrili novo deželo, kjer še nihče ni živel in kjer ni zakonov in pravil. Vi in drugi člani vaše skupine boste v njej naseljeni. Ne veste, kakšen družbeni položaj boste imeli v novi državi.«
- 3) Vsak udeleženec naj našteje tri pravice, za katere meni, da bi morale biti v tej novi državi zagotovljene vsem.
- 4) Udeležence prosite, naj svoje sezname delijo in o njih razpravljajo v skupini ter izberejo seznam desetih pravic, za katere celotna skupina meni, da so pomembne.
- 5) Prosite vsako skupino, naj da svoji državi ime in na velik list papirja ali na tablo napiše deset izbranih pravic.
- 6) Vsaka skupina predstavi svoj seznam celotni skupini. Med tem naredite »glavni seznam«, ki naj vključuje vse pravice s seznamov posameznih skupin. Nekatere pravice bodo omenjene večkrat. Na glavni seznam jih zapišite enkrat in označite vsakič, ko se ponovijo.
- 7) Ko vse skupine predstavijo svoje sezname, na glavnem seznamu označite pravice, ki se med seboj prekrivajo ali si nasprotujejo. Ali je seznam mogoče racionalizirati? Ali je mogoče podobne pravice združiti v skupine?
- 8) Ko je glavni seznam končan, primerjajte poenostavljeno različico Splošne deklaracije človekovih pravic iz četrtega dela. Kakšne so razlike/podobnosti med vašim seznamom in Splošno deklaracijo človekovih pravic? Za izpostavitev učnih točk postavite vprašanja. Spodaj so navedene možnosti za razširitev dejavnosti.

Vprašanja:

- * Ali so se vaše predstave o tem, katere pravice so najpomembnejše, med to dejavnostjo spremenile?
- * Kakšno bi bilo življenje, če bi nekatere od teh pravic izključili?
- * Ali so še kakšne pravice, ki bi jih želeli zdaj dodati na končni seznam?
- * Ali je kdo na začetku navedel pravico, ki ni bila vključena na nobenega od seznamov?
- * Zakaj je koristno, da pripravimo takšen seznam?
- * Mislite, da so razmere v naši državi vplivale na vašo izbiro pravic? Zakaj? Zakaj ne?

Povzeto po priročniku *Prvi koraki za izobraževanje o človekovih pravicah*, Amnesty International.

Pravice v novicah

Cilj: Ta dejavnost je dober uvod za ljudi, ki morda že nekoliko razumejo, kaj so človekove pravice. Pomaga jim prepoznati pravice in umestiti vsakdanje situacije v okvir le-teh.

Učna točka: Pravice na papirju se nanašajo na vsakdanje situacije.

Kaj potrebujete:

- časopisi in revije vseh vrst, a dovolj, da jih dobi vsaka skupina tudi, če jih je manj,
- tabla ali velik kos papirja, pisala in lepilo ali lepilni trak,
- Splošna deklaracija o človekovih pravicah,
- poenostavljena različica Splošne deklaracije o človekovih pravicah.

Čas: 1 ura

Kako to izvesti:

- 1) Skupini preberite naslednje besedilo: »V sodobnem svetu imamo vsi dostop do več informacij kot kdaj koli prej. Za večino od nas informacije prihajajo prek medijev, zlasti novic. Vsak dan nam televizijski zasloni in časopisi posredujejo situacije in zgodbe, ki so polne upanja, tragične, srečne, žalostne, preproste ali zapletene. Običajno gledamo grozljive novice in se počutimo nemočne. Vendar lahko ob ponovnem ogledu in z vidika človekovih pravic opazimo vzorce uspeha, kjer so pravice zaščitene in se po njih ravna, in vzorce težav, kjer so pravice zanikane.«
- 2) Oblikujte majhne skupine po štiri osebe. Naključno razdelite časopise in revije.
- 3) Na tablo/velik papir narišite velik krog. Na obod napišite tri stavke, tako da bodo čim bolj oddaljeni drug od drugega (tako boste imeli veliko prostora za časopisne izrezke, ki jih boste kasneje prilepili).
- 4) Razložite tri pojme – pravice, ki se jim odrekajo; pravice, ki so zaščitene; pravice v akciji – in prosite skupine, naj pregledajo svoje časopise in revije ter poiščejo prispevke, ki ponazarjajo vsakega od teh treh pojmov. Udeležence spodbudite, da uporabijo vse dele revij in časopisov, vključno z oglasi, oglasnimi sporočili in drugimi predmeti oz. slikami. Udeležencem ponudite naslednje

primere: Odrekanje pravic – npr. članek o tem, da je bila brez posvetovanja z lokalno skupnostjo zaprta občinska zdravstvena ambulanta; ponazoril bi zanikanje pravice do zdravja ali celo življenja. Zaščitene pravice – npr. zgodba o otrocih, rešenih pred ljudmi, ki so z njimi grdo ravnali. Pravice v akciji – npr. slika nogometaša, ki je dosegel gol, kar bi ponazorilo pravice do prostega časa, zdravja, svobode združevanja ali celo potovanja (če gre za mednarodno tekmo).

5) Ko je naloga končana (običajno po približno 10 minutah), prosite udeležence, naj si ogledajo Splošno deklaracijo o človekovih pravicah ali njeno poenostavljeno različico in poiščejo člen ali člene, ki se nanašajo na zgodbe ali slike, ki so jih našli v časopisih. Za ta del dejavnosti namenite še 10 minut.

6) Sedaj prosite vsako skupino, da svoje ugotovitve pritrudi na tablo/velik papir. Pri tem naj pojasnijo, zakaj so izbrali ta primer in na katere konkretne člene Splošne deklaracije o človekovih pravicah se nanaša.

7) Nekateri od izbranih primerov bodo vključevali situacije, v katerih je ista pravica (ali pravice) zanikana, zaščitena in v akciji hkrati. S spodnjimi vprašanji pomagajte skupini pri analizi teh situacij.

Vprašanja:

* Ali je bilo lahko najti primere, ki ponazarjajo odrekanje pravic, zaščitene pravice in pravice v praksi?

* Katero besedno zvezo je bilo težje ponazoriti? Zakaj?

* Ali so bili v časopisnih člankih ali drugih primerih pomembni vsi trije izrazi? kateri? Zakaj?

* Ali ste našli kakšen primer, ko so bile pravice ene osebe ali skupine zaščitene, zaradi česar so bile pravice nekemu drugemu odvzete? Ali bi bil lahko koncept, da se moje pravice končajo tam, kjer se začnejo tvoje, in obratno, uporaben v takšnem primeru? Ali bi bila uporaba tega koncepta boljša za vse vpletene? Zakaj?

Povzeto po priročniku *Prvi koraki za izobraževanje o človekovih pravicah*, Amnesty International.

Pravice in odgovornosti

Cilj: Ta kratek seznam in razprava pomagata udeležencem razumeti povezavo med pravicami in dolžnostmi.

Učna točka: Vsaka pravica ima hkrati tudi določeno odgovornost.

Kaj potrebujete:

- poenostavljena različica Splošne deklaracije o človekovih pravicah,
- informacije o pravicah in odgovornostih (glejte naslednjo stran).

Čas: 45 minut

Kako to izvesti:

1) Prosite skupino, da se razdeli v pare. Vsak udeleženec naj zapiše pet pomembnih pravic, ki bi jih po njegovem mnenju morali imeti v skupini, in pet pomembnih pravic, ki bi jih po njegovem mnenju morali imeti doma. Na primer: pravica do lastnega prostora. (To lahko izvedete kot vajo za razmislek, ki spominja na prejšnje delo o človekovih pravicah.)

2) Prosite vsakega posameznika, da svoj seznam zamenja s partnerjevim. Vsak udeleženec naj razmisli o odgovornostih, ki ustrezajo vsaki pravici, ki jo je navedel njegov partner. Na primer: odgovornost, da spoštujejo prostor ljudi, s katerimi živijo.

3) Vsak par preostalim članom skupine poroča o dveh pravicah in ustreznih odgovornostih s svojih seznamov. Vodja vrstnikov naj pravice in odgovornosti zapiše na tablo ali velik list papirja.

4) Udeležence prosite, naj preberejo informacije o pravicah in odgovornostih. Začnite razpravo z naslednjimi vprašanji:

Vprašanja:

* Ali je bilo lahko ali težko razmišljati o ustrezni odgovornosti vsake pravice?

* Kdo ima po vašem mnenju prav v primeru o varnostnih pasovih (glejte poglavje Informacije o pravicah in odgovornostih) – vlada ali ljudje, ki nočejo uporabljati varnostnih pasov?

* Kaj pa, če bi se nekdo, ki ga poznate, poškodoval, ker voznik ni hotel uporabljati varnostnega pasu? Kako bi se to lahko zgodilo? Kako bi se počutili?

* Kaj če bi umrl bolan otrok, ker je bil zdravnik preveč zaposlen s tem, da bi pomagal vozniku, ki se ni hotel pripeti z varnostnim pasom in se je poškodoval? Oglejte si poenostavljeno različico Splošne deklaracije o človekovih pravicah. Katere pravice so vključene v tem primeru?

* Ali se lahko spomnite podobnih primerov, kjer so si pravice in odgovornosti v navzkrižju?

Povzeto po priročniku *Prvi koraki za izobraževanje o človekovih pravicah*, Amnesty International.

NASVETI ZA IZVAJALCE

Za tiste, ki se bojijo govoriti o človekovih pravicah (ali ne vedo, kako začeti)

(Na podlagi priročnika *Prvi koraki za izobraževanje o človekovih pravicah*, Amnesty International)

Pogovarjanje o človekovih pravicah v naših skupnostih je lahko za nekatere skupine nekoliko nenavadno; morda se (in/ali skupine) počutimo neprijetno, negotovo na »političnem« področju, ki ga običajno nismo vajeni. Spoštovanje in upoštevanje človekovih pravic vplivata na naše vsakdanje življenje in ga določata morda bolj, kot lahko razumemo, če o njih ne razmišljamo.

Tukaj je nekaj najpogostejših vprašanj ali dilem, ki se pojavljajo med razpravami o človekovih pravicah, in nekaj možnih odgovorov. Odgovori so kratki, vendar lahko pomagajo odpraviti nekatere vaše skrbi.

Vprašanje 1: Ali ne bodo teme o človekovih pravicah prestrašile nekatere osebe?

Odgovor: Izobraževanje o človekovih pravicah je pozitivno in ne negativno, saj se mladi učijo o svojih neodtujljivih pravicah in o pomenu človeškega dostojanstva. Seveda pa samo obveščanje ljudi o kršitvah človekovih pravic ni dovolj in je lahko vznemirljivo. Izobraževanje o človekovih pravicah pa je drugačno, saj kljub temu da temelji na spoznanju, da se slabe stvari dogajajo, mlade opremi tudi z veščinami in stališči, ki so potrebni, da lahko ukrepajo in izboljšajo takšne razmere.

Vprašanje 2: Mlade je treba naučiti odgovornosti, ne pravic.

Odgovor: Pravice in odgovornosti poudarjamo v enaki meri. Dejavnosti in razprave kažejo, da se pravice ene osebe končajo tam, kjer se začnejo pravice druge osebe, in da je vsakdo odgovoren za spoštovanje pravic drugih.

Vprašanje 3: Kaj če član skupine postavi vprašanje, na katero ne znam odgovoriti?«

Odgovor: Pri izobraževanju o človekovih pravicah so odgovori redko preprosti. Na zapletena moralna vprašanja ni mogoče odgovoriti z da ali ne. Postavljanje vprašanj je pomembnejše od iskanja enega »pravilnega« odgovora. Če drugim ta zapletena vprašanja predstavimo in jim omogočimo, da o njih razmišljajo, jih lahko usposobimo, da se bodo z njimi ukvarjali tudi pozneje v življenju. Ni vam treba imeti vseh odgovorov.

Vprašanje 4: Kakšen je namen iger za pogovor o človekovih pravicah?«

Odgovor: O čem se učimo in si zapomnimo bolje, če stvari počnemo, kot če o njih samo poslušamo. Čeprav so dejavnosti običajno zabavne, imajo resne cilje (običajno gre za razlago koncepta človekovih pravic).

Vprašanje 5: "Nekateri pravijo, da je poučevanje človekovih pravic politična indoktrinacija.

Odgovor: Razumevanje človekovih pravic ljudem omogoča, da bolje sodelujejo v družbi in politiki svoje države. Vendar pa je pomembno razlikovati med temi političnimi veščinami in strankarsko politiko. Vodje vrstniških skupin imajo veliko odgovornost, da drugih ne silijo k določeni politični stranki ali politični ideologiji.

Ali ste vedeli? Evropa ni edina celina, ki ima sodišče za varstvo človekovih pravic. Obstajata še dve regionalni sodišči: Ameriško sodišče za človekove pravice in Afriško sodišče za človekove pravice in pravice ljudstev.

2. Svoboda

2.1 Koncept

Svoboda je sveta in neodtujljiva pravica, ki jo imajo vsi ljudje. Je tako pomembna in bistvena pravica, da je kot ključna za uresničevanje drugih pravic iz Splošne deklaracije o človekovih pravicah ena od petih bistvenih političnih vrednot EU.

Svoboda je moč delati po lastni volji ob spoštovanju zakona in pravic drugih.

To pomeni, da je lahko vsak človek »sam svoj gospodar«: sprejema lastne odločitve, upravlja svoje življenje in je odgovoren za posledice uresničevanja te svobode.

Ko govorimo o svobodi/prostosti, govorimo tudi o omejitvah, pravilih, zakonih, strpnosti in sobivanju.

Svoboda, ki je priznana in zagotovljena v različnih vidikih, je temeljnega pomena za uživanje človeškega življenja v pogojih polnega dostojanstva in neločljivo povezana z vsako osebo že zaradi samega dejstva, da je oseba.

Zaradi svobode lahko oseba (ali skupina) deluje v skladu s svojimi merili, ne da bi jo druga oseba, skupina, politična sila ali vlada/država samovoljno ustavila. V teoriji bi morala biti pravila (zakoni), ki omejujejo svobodo ljudi, le minimum, potreben za zagotavljanje odsotnosti kaosa in skladnega sobivanja vseh ljudi. Omejitve uresničevanja svobode so potrebne, kadar pride do konfliktov z drugimi vrednotami ali interesi družbe. Če na primer uresničevanje svobode povzroča negotovost ali neenakost, je čas, da to svobodo omejimo. Vendar lahko pravila samovoljno ali po nepotrebnem spodkopavajo, zavirajo ali omejujejo svobodo.

Svoboščine so lahko individualne ali kolektivne. Temeljne individualne svoboščine so svoboda mnenja, izražanja, gibanja, mišljenja, vesti, prepričanja in pravica do zasebnosti. Kolektivne svoboščine so tiste, ki veljajo za skupino ljudi. Med njimi sta svoboda združevanja in svoboda mirnega zbiranja.

Člena 18 in 19 Splošne deklaracije človekovih pravic (Združeni narodi, 1948) obravnavata svobodo in jo v celoti opredelujeta. V njih lahko najdemo besede in argumente za razlago in obrambo svobode kot načela in neodtujljive pravice.

18. člen

Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in vere; ta pravica vključuje svobodo spremeniti vero ali prepričanje ter svobodo, da bodisi sam bodisi skupaj z drugimi ter javno ali zasebno izraža svojo vero ali prepričanje s poučevanjem, prakso, bogoslužjem in verskimi obredi.

19. člen

Vsakdo ima pravico do svobode mnenja in izražanja; ta pravica vključuje svobodo imeti mnenje brez vmešavanja ter svobodo iskati, sprejemati in širiti informacije in ideje na kakršenkoli način in ne glede na meje.

Svoboda izražanja, veroizpovedi in združevanja so temeljne pravice, ki so priznane in zagotovljene, vendar svoboda prostega gibanja v Evropski uniji (od leta 1992) ni nič manj pomembna in si zasluži posebno poglavje. Pomislite: EU se je rodila kot gospodarska unija, ki si prizadeva zagotoviti prost pretok blaga, kapitala, storitev in ljudi – »štiri svoboščine«.

The Guardian

SWOBOŠČINE NA KRATKO

Pravica do mnenja

Vsakdo lahko svobodno izrazi svoje mnenje ali sodbo v skladu s svojimi čustvi, zmožnostmi razmišljanja in znanjem.

Svoboda izražanja

Vsakdo lahko izrazi svoje ideje in čustva z vsemi sredstvi, ki se mu zdijo primerna (govorjenje, pisanje, petje, umetnost).

Svoboda združevanja

Omogoča vsem ljudem, da se zberejo in delijo ideje ter zagovarjajo svoje mnenje ali si prizadevajo za določen cilj.

Svoboda mnenja

Svoboda mnenja je pravica vsakogar, da svobodno oblikuje svoja prepričanja.

Svoboda vesti

Svoboda vesti vsakomur omogoča, da svobodno določi načela in vrednote, ki bodo usmerjale njegov obstoj.

Svoboda veroizpovedi

Svoboda veroizpovedi vsakomur omogoča, da pripada veri po lastni izbiri in jo svobodno izpoveduje.

Svoboda gibanja

Pravica posameznikov do prostega gibanja in prebivanja v Evropski uniji je temelj državljanstva Unije, ki je bilo ustanovljeno z Maastrichtsko pogodbo leta 1992. Nanaša se na prosto gibanje ljudi znotraj meja lastne države, vstop tujcev v države EU in prosto gibanje tujcev znotraj posameznih državnih meja.

Svoboda do ljubezni

Svoboda do ljubezni pomeni, da države nimajo razloga vmešavati se v duhovna čustva in občutke ljudi. Država ne ureja prijateljskih odnosov niti ne predpisuje popolnosti pogodbe za dve osebi, ki ju povezuje vzajemna simpatija ali ljubezen. Ljudje se morajo poročiti z osebo, ki jo izberejo sami.

Odprto vprašanje za razpravo in viharjenje možganov: ZAKAJ JE SWOBODA TAKOPOMEMBNA?

Migranti in svoboda

Mednarodno pravo migrantom zagotavlja pravico do svobode združevanja, da lahko učinkovito sodelujejo v civilni družbi. S tem, ko se migranti lahko organizirajo in spodbujajo, so njihove skupnosti opolnomočene, da neposredno obravnavajo svoje specifične potrebe in se ne zanašajo na zagovorništvo in podporo drugih.

Pobude, ki migrante spodbujajo k uresničevanju svobode združevanja, jim pomagajo pozitivno prispevati k skupnostim in državam, v katerih živijo.

Ker je svoboda v vseh oblikah človekova pravica, ne bi smelo biti razlik med svoboščinami »tujca« in državljana.

Predlagane aktivnosti za obravnavo svoboščin

Pravice za živali

Cilj: Pri tej dejavnosti lahko udeleženci delijo svoje misli o svobodi in o tem, kaj pri njej najbolj cenijo. Dejavnost spodbuja razpravo o svobodi posameznika in pravicah drugih ljudi.

Učna točka: Svoboda posameznika. Kolektivna svoboda.

Kaj potrebujete:

- prazen list papirja za vsakega udeleženca,
- fotografije različnih živali (upoštevajte, da lahko fotografije omejuje odgovore udeležencev samo na prikazane živali).

Čas: do 1 ure (odvisno od velikosti skupine in motivacije udeležencev)

Kako to izvesti:

1. Udeležencem razdelite prazne liste papirja.
2. Udeležence prosite, naj narišejo žival, ki jim predstavlja svobodo (žival z lastnostjo, ki je po njihovem mnenju bistvena za uresničevanje svobode).
3. Ko udeleženci že izberejo in narišejo žival, jih prosite, naj razmislijo o odnosu te živali do drugih živali iste vrste in do živali iz drugih skupin. Ali mora žival zatirati druge/se boriti z njimi, da bi lahko uveljavljala svojo svobodo?
4. Vsak udeleženec predstavi žival, ki jo je izbral, ter razloži, zakaj zanj simbolizira svobodo in kakšen odnos ima ta žival do drugih skupin.
5. Na tablo ali velik papir zapišite besede, povezane s svobodo: moč, modrost, dolgoživost, zdravje, telesna spretnost, nečloveške moči (letenje), varnost, inteligenca, hitrost, neodvisnost itd.

Pravica do svobode

Cilj: S to dejavnostjo predstavimo pojem zatiranja, ko so kršene individualne in/ali kolektivne svoboščine.

Učna točka: Premisliti in razmisliti o konceptu svobode in zatiranja; analizirati svoje vedenje, ko se počutimo zatirane ali svobodne; ugotoviti, ali doživljamo zatiranje.

Kaj potrebujete:

- poenostavljena različica Splošne deklaracije človekovih pravic,
- informacije o pravicah in odgovornostih (glejte naslednjo stran).

Čas: 45 minut

Kako to izvesti:

1. Predstavite pojma svoboda in zatiranje.
2. Oblikujte skupine s tremi ali štirimi člani in začnite izvajati dejavnost.
3. Vsaka skupina naj razmisli/razpravlja (in si zapiše zapiske/odgovore) o naslednjih temah:

- a) Izberite čas v svojem življenju, ko ste se počutili svobodne, in razmislite, zakaj.
- b) Izberite čas v življenju, ko ste se počutili zatirane, in razmislite, zakaj.
- c) Navedite čas v življenju, ko ste zatirali nekoga drugega, in razmislite, zakaj.

4. Izvajalec pozove udeležence, da se v veliki skupini pogovorijo o svojih zapiskih. Ali so lahko prepoznali trenutke v svojem življenju, ko so se počutili svobodne? Zakaj so se tako počutili? Kakšno je bilo takrat njihovo vedenje?

Kaj ste storili, kako ste ravnali, ko ste se počutili zatirane? Zakaj ste se počutili zatirane? Ali ste znali prepoznati trenutke, ko ste zatirali druge, kako se počutite ob tem, kako bi ravnali drugače?

Viharjenje možganov o svobodi

Cilj: Pri tej dejavnosti udeleženci razmišljajo o pomenu svobode in ponudbi konceptualnega orodja za analizo veljavnosti pravice do osebne svobode v globalnem, regionalnem in nacionalnem kontekstu.

Učna točka: Analizirati in razumeti obseg pravice do osebne svobode; poznati vidike, povezane s telesno svobodo ter svobodo mišljenja in izražanja.

Koraki izvedbe:

1. Učitelj naj z vsemi udeleženci delavnice pripravi možne odgovore ali zbere ideje na naslednje vprašanje:

Kaj pomeni, da ima oseba/vse ljudstvo pravico do svobode?

2. Organizirajte rezultate viharjenja možganov in zapišite različne opredelitve svobode, ki so jih predstavili udeleženci.

3. Demokracija in sodelovanje

Pojma demokracija in sodelovanje sta tesno povezana. Demokratični procesi odločanja predvidevajo sodelovanje ljudi (državljanov). Teoretično imajo v demokraciji vsi državljani enako pravico, da izrazijo svoje mnenje; v okviru držav in držav, ki se opredeljujejo kot demokratične, pa ni vedno tako. Demokracijo in demokratične procese v posameznih državah urejajo različna načela in pravni okviri.

Koncepta demokracije in sodelovanja ne moreta biti samostojna. Za demokracijo so značilni še drugi pojmi: državljanstvo, opolnomočenje, raznolikost, vključenost, večkulturnost, pluralnost so le nekateri od njih. Videli bomo, kako so z demokracijo povezani. Beseda demokracija pomeni »vladajo ljudje«. Izraz izhaja iz grških besed: *dem* = ljudstvo in *kratos* = oblast. Bistvenega pomena je torej oblika vladavine, pri kateri je oblast povezana z ljudstvom. Izraz so uporabljali že leta 500 pred našim štetjem za novo obliko političnega upravljanja v Atenah. Vendar klasične atenske demokracije ni mogoče primerjati z današnjimi demokracijami. Temeljila je na načelu neposredne demokracije, toda le manjši del prebivalstva – moški z gospodinjstvom – se je ŠTELO za »ljudstvo«, medtem ko ženske, otroci, sužnji in priseljenci niso imeli državljanskih pravic. Demokracija sploh ni temeljila na pravicah posameznikov, temveč gospodinjev (družinskih skupin).

3.1 Demokracija danes – kako jo lahko definiramo?

Danes razumemo demokracijo kot obliko vladavine, v kateri ima vsakdo volilno pravico, vsak glas pa ima pri končnih volitvah popolnoma enako vrednost ali težo. Gre za upravljanje družbe, ki si prizadeva vsem zagotoviti enak dostop do uživanja in vplivanja v njej. Demokracija je povezana z razdelitvijo moči in z opolnomočenjem vseh oseb.

Liberalna demokracija ali ustavna demokracija je danes prevladujoča oblika demokracije. Pojma »liberalna« v tej zvezi ne smemo zamenjevati z ekonomsko in ideološko rabo tega izraza. Liberalna demokracija se namreč nanaša na državljanske pravice svobode, povezane z demokratičnim mišljenjem. Liberalne demokracije imajo lahko različne ustavne okvire, na primer republiko ali ustavno monarhijo.

3.2 Katere so demokratične vrednote?

Z vidika vrednot je temeljna ideja demokracije tesno povezana z ideali enakosti pred zakonom (zakon velja enako za vse, ne glede na družbeni položaj itd.), političnih svobod (npr. svoboda govora, tiska in zbiranja) in pravne varnosti (zagotavljanje varnosti državljanov pred samovoljnimi in nepredvidljivimi zlorabami oblasti).

Ali ste vedeli, da je eden od bistvenih pogojev za članstvo v EU demokratična oblika vladavine?

3.3 Kaj pomeni biti državljan?

»... mnogi ljudje, zlasti mladi, imajo dejavno vlogo pri oblikovanju in ustvarjanju te Evrope, so zavezani evropskemu idealu ter odprti, vključujoči in socialno kohezivni družbi. Evropa jim pomeni spoštovanje temeljnih vrednot človekovih pravic in pravne države ter prostor večje mobilnosti, v katerem živijo, delajo, študirajo in potujejo ...« (Schild, Hanjo, Schild, Pererva, Yulia in Stockwell, Nathalie (2009): »Evropsko državljanstvo – v procesu oblikovanja«)

Koncept **DRŽAVLJANSTVA** je na splošno razumljen kot temeljni pogoj za delovanje demokracije. Državljanstvo je tako povezano z vključenostjo in sodelovanjem prebivalstva pri političnih odločitvah in družbenih institucijah prek volilne pravice, zaslisanj in drugih kanalov odločanja. Brez mnenja in sodelovanja civilnega prebivalstva, civilnih združenj in mrež se lahko oslabi osnovna ideja demokracije kot ljudske oblasti (Thomsen, M. H. (2019): »Državljanstvo v vrstniškem učenju in vključevanju«; mhtconsult (2021): »Priročnik za učitelje. Smernice za preventivno delo.

V bistvu gre pri državljanstvu za poznavanje pravic in dolžnosti ter za uporabo pravic v družbi, kjer se počutiš priznanega ter zavezanega in dolžnega prispevati k skupnemu dobremu. Tu poteka

nenehna interakcija med pravicami in obveznostmi do skupnosti in družbe. Vendar zgodovina kaže, da je treba ideale pravic in obveznosti do skupnih dobrin občasno preverjati in obnavljati tudi v sodobnih demokracijah. Danes so vprašanja demokratične vzgoje, aktivnega državljanstva, sodelovanja ljudi ter pripadnosti in vzajemne odgovornosti predmet močnih in strastnih razprav po vsej Evropi, zlasti zaradi državljanske vojne v Siriji in prihoda beguncev. Nov poudarek tega, kdo je državljan in kdo ne, odraža dejstvo, da vsi evropski državljani in politiki niso bili pripravljene obravnavati in sprejeti beguncev kot državljanov, ki potrebujejo pomoč.

3.4 Razlikovanje med formalnim in civilnim državljanstvom

* **FORMALNO DRŽAVLJANSTVO** se nanaša na pravni vidik, povezan z uradnim državljanstvom in pravnim statusom, ki vključuje različne družbene in politične pravice in obveznosti v odnosu do države in družbe. Zato je formalnopravno državljanstvo status, ki ga je treba dodeliti ali se vanj roditi.

* **DRŽAVLJANSTVO** se nanaša na identitetni vidik in je povezano z odnosnim statusom, ki vključuje izkušnjo skladnosti, kohezije, delovanja in solidarnosti z drugimi ljudmi v skupnostih in političnih kontekstih itd. Zato je neformalno državljanstvo status, ki ga je treba izkusiti in dokazati s prakso.

* **DRŽAVLJANSTVO EU** se nanaša na formalno pravno pravico, ki je tesno povezana s formalnim nacionalnim državljanstvom. Uvedeno je bilo z Maastrichtsko pogodbo leta 1993 in razglasa, da ima vsak formalni državljan države članice EU poleg nacionalnega državljanstva tudi državljanstvo EU. Zagotavlja vrsto pravic, vključno s pravico do naselitve in dela v vseh državah EU.

3.5 Opolnomočenje in samovključujoče državljanstvo

V zadnjem letu so nekateri raziskovalci začeli govoriti o **SAMOVKLJUČUJOČEM** državljanstvu kot izrazu za idejo, da lahko aktivno in angažirano državljanstvo v vsakdanjem življenju in skupnosti samo po sebi vodi do **MOČI** in pozitivnega priznanja v družbenem okolju kljub možnim negativnim predpostavkam. Opolnomočenje in samovključujoče državljanstvo pomenita zavedanje, uporabo in izkazovanje lastnih virov in edinstvenih vrednot za družbo kot aktiven, predan in močan državljan (mhtconsult (2017): »Preventivna strategija CoCoRa za skupnosti za preprečevanje radikalizacije«).

»Državljanstvo je povezano s sodelovanjem in vključevanjem. Državljanji smo skupaj z drugimi, ko se povezujemo z družbo, v kateri živimo, ko zavzemamo stališča o političnih vprašanjih in ko delujemo, da bi dosegli spremembe in razvoj ...« (Sigurdsson in Skovmand (2013): »Državljanstvo na kocki«)

Opolnomočenje se nanaša na proces, v katerem ljudje dobijo priložnost, da preprečijo pomanjkanje in občutek pomanjkanja nadzora nad lastnimi življenjskimi razmerami ter namesto tega razvijejo sposobnost za preoblikovanje družbe in samih sebe. Opolnomočenje se osredotoča na ljudi v skupnostih: to je stalen proces v lokalni skupnosti, ki vključuje medsebojno spoštovanje, kritični razmislek, skrb in skupinsko sodelovanje, s katerim ljudje, ki jim primanjkuje sredstev, pridobijo boljši dostop do virov in nadzor nad njimi. Cilj prizadevanj za opolnomočenje je družbena mobilizacija in dolgoročne spremembe družbenoekonomskih in družbeno-kulturnih razmer, ki ustvarjajo družbene probleme.

3.6 Globalno državljanstvo in državljan sveta

»Življenje v dobi globalizacije zahteva prakso že na lokalni ravni v smislu sobivanja in razumevanja skupnosti, kjer tako lokalno kot globalno spoštujete razlike v tradiciji, jeziku, religiji, navadah in načinu življenja na splošno ter kjer ste kljub tem razlikam pripravljeni reševati skupne težave ...« (Danski filozof Peter Kemp (2013): »Državljan sveta. Vzgojni in politični ideal za 21. stoletje.«)

Od francoske revolucije dalje je ideja enakopravnih državljanov povezana z nacionalno državo. Vendar globalizacija in evropsko povezovanje kažeta, da je koncept državljanstva postal večdimenzionalen, kot so se izrazili nekateri raziskovalci. Razvoj kaže na potrebo po globalni opredelitvi državljanstva, ta pa izhaja iz novih oblik dejavnosti, ki jih vodijo državljani, za spodbujanje solidarnosti z globalnega vidika. Danes je globalno državljanstvo v nekaterih šolah in izobraževalnih okoljih celo v učnem načrtu, da bi okrepili kompetence učencev za razumevanje in vključevanje v interakcijo med lokalnimi, nacionalnimi in globalnimi zadevami. Unesco na primer opredeljuje izobraževanje za globalno državljanstvo kot krepitev zmogljivosti za razvoj čezmejnih skupnosti in kohezije. Izraz »državljan sveta« dejansko izvira iz antične Grčije in Rima, kjer so bili kozmopoliti ljudje, ki so se imeli za državljane mestne države in hkrati za državljane sveta. Danes koncept svetovnega državljanstva vključuje občutek pripadnosti večji družbi, o skupnem človeštvu. Izraz poudarja politično, gospodarsko, kulturno in družbeno vzajemno odvisnost in povezanost med lokalno, nacionalno in globalno ravno.

Nove oblike marginalizacije in razlike v državljanem statusu, državljanstvih pravicah in obveznostih v posameznih državah odpirajo vprašanje, ali je treba razviti koncept **postnacionalnega državljanstva**, ki lahko zagotovi človekove in državljanstvene pravice državljanom, ki uveljavljajo civilno državljanstvo, ne da bi imeli dostop do pravic formalnega državljanstva in državljanstva EU. Za mlade begunce in prišleke v evropskih državah je na splošno značilno, da tega dostopa nimajo.

Predlagane dejavnosti za obravnavo demokracije in sodelovanja

Državljanstvo

1. Predstavite različne opredelitve državljanstva iz spodnjega besedila.

FORMALNO DRŽAVLJANSTVO se nanaša na pravni vidik, povezan z uradnim državljanstvom in pravnim statusom, ki vključuje različne družbene in politične pravice ter obveznosti v odnosu do države in družbe. Zato je formalnopravno državljanstvo status, ki ga je treba dodeliti ali se vanj roditi.

DRŽAVLJANSTVO se nanaša na identitetni vidik in je povezano z odnosnim statusom, ki vključuje izkušnjo skladnosti, kohezije, delovanja in solidarnosti z drugimi ljudmi v skupnostih in političnih kontekstih itd. Zato je neformalno državljanstvo status, ki ga je treba izkusiti in dokazati s prakso.

DRŽAVLJANSTVO EU je poleg tega formalna pravica, ki je tesno povezana s formalnim nacionalnim državljanstvom. Uvedeno je bilo z Maastrichtsko pogodbo leta 1993 in razglša, da ima vsak formalni državljan države članice EU poleg nacionalnega državljanstva še državljanstvo EU. Zagotavlja vrsto pravic, vključno s pravico do naselitve in dela v vseh državah EU.

2. Udeleženci naj v skupinah po osem razpravljajo, kako razumejo državljanstvo z vidika:

- njegove opredelitve in posledic za vsakdanje življenje udeležencev,
- dojemanja samega sebe,
- izkušnje v smislu aktivnega sodelovanja,
- izkušnje pripadnosti skupnosti in širši družbi,
- volitev in glasovanja.

3. Udeležence prosite, naj ključne besede napišejo na plakate.

4. Skupine predstavijo svoja razmišljanja in ugotovitve na plenarnem zasedanju kot podlago za nadaljnjo skupno razpravo.

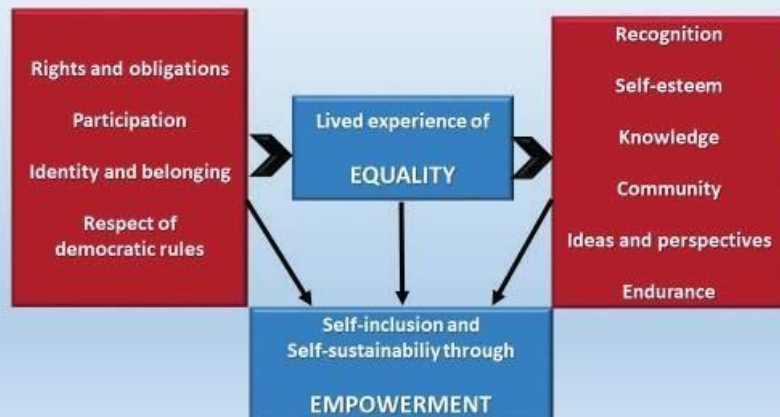
5. Če je mogoče, naj se razpravam na plenarnem zasedanju pridružijo lokalni politiki.

Opolnomočenje državljanov

Demokracija pomeni porazdelitev moči!

Razprava o tem, kako opolnomočenje povečuje in utrjuje demokracijo

TEACHING CITIZENSHIP AND EMPOWERMENT – WHAT DOES ACTIVE CITIZENSHIP REQUIRE...

Pravice in dolžnosti

CITIZENSHIP

is basically about the fact that all citizens are full and equal members of the society and societal community. Citizenship can be estimated from 3 basic dimensions:

RIGHTS AND DUTIES

All citizens are covered by the same fundamental rights and obligations. Are they?

PARTICIPATION

Citizens engage and take part in society and common issues. Do they?

IDENTITY AND AFFILIATION

Citizens perceive and experience themselves as equal members of the societal community. Do they?

Discuss the meaning of the 3 basic dimensions of the citizenship:

What would be the values behind the 3 dimensions?
What would your answers to the questions – and why?

4. Enakost in manjšinske pravice

Ta modul ima tri dinamično povezane osi ali koncepte: raznolikost, enakost in manjšine. Pri izvedbi je na voljo teoretični/konceptualni vidik in poznejši razmislek, ki temelji na bistvenem vprašanju: kako koncept vpliva name osebno, na skupino, s katero sodelujem kot izvajalec, in na mesto, v katerem živim.

4.1 Teme, ki jih bomo obravnavali

1. Pojem raznolikosti

- Kultura / Kulturna okolja, ki živijo skupaj
- Vključujoča/izključujoča družba
- Vključevanje in integracija

2. Koncept enakosti

- Enakost proti privilegijem
- Pravice žensk / enakost žensk
- Pravice migrantov / enakost migrantov

3. Koncept manjšin in njihovih pravic

- Rasizem in diskriminacija / boj proti diskriminaciji
- Namerna diskriminacija in sistemska diskriminacija
- Manjšine migrantov in svoboda izražanja / pravica do medijev v svojem jeziku
- Manjšine in moč / opolnomočenje manjšin
- Pravice manjšin in avtohtonih prebivalcev
- Individualne in kolektivne pravice
- Nediskriminacija in pozitivni ukrepi
- Etnična raznolikost in pluralizem
- Rasizem in diskriminacija
- Oblike diskriminacije: rasne, verske, ženske (na podlagi spola), nacionalne, etnične, verske in jezikovne manjšine, delavci migranti in njihove družine, duševno zaostale osebe, invalidi, osebe z duševnimi boleznimi

S katerimi manjšinami delajo izvajalci?

4.2 Kaj je raznolikost?

»Vsi ljudje so univerzalno enaki in specifično različni. Univerzalno enakost in posebne razlike je treba spoštovati.«

Združeni narodi, Splošna deklaracija človekovih pravic

Danes je za vse družbe značilna vse večja stopnja večkulturnosti, ljudje iz različnih držav in kultur so sosedje, delajo v istem podjetju, njihovi otroci obiskujejo isto šolo in igrajo nogomet v isti ekipi. Na svetovni ravni so regije in države močno kulturno in gospodarsko soodvisne, stiki in medsebojni vplivi pa so nepreklicno dejstvo. Raznolikost v današnjih evropskih družbah je posledica spoznanja, da te niso tako homogene, kot se je pogosto trdilo.

Toda večkulturnost je le eden od vidikov raznolikosti. Družba je zelo raznolika glede na spol, starost, spolno usmerjenost, življenjski slog, način življenja, družbene ter kulturne vrednote in norme, izobrazbo, poklicna znanja in kompetence, poslovne simpatije, potrošniške navade itd.

Še enkrat: z vidika multikulturalizma raznolikost ni izčrpana. Raznolikost je razpon človeških razlik, ki med drugim vključujejo raso, etnično pripadnost, spol, spolno identiteto, spolno usmerjenost, starost, družbeni razred, telesne sposobnosti ali lastnosti, sistem verskih ali etičnih vrednot, nacionalno poreklo in politična prepričanja.

S podaljšanjem pričakovane življenjske dobe in staranjem se bo raznolikost povečala. Starostna porazdelitev na delovnem mestu se bo kmalu razširila na več starostnih skupin in generacij. Tako bo veliko državljanov sodelovalo s sodelavci, ki so različno izobraženi in imajo povsem nove zamisli o tem, kako najbolje rešiti iste naloge.

Razlike obravnavamo kot potencial in ne kot težavo z več pozitivnimi in koristnimi vidiki za posameznike in družbo na splošno. Različne skupnosti omogočajo tudi več različnih pogledov na skupne naloge in izzive, razvoj novih kompetenc in dojemanje stvari/problemov/resničnosti z več strani. Izmenjava perspektiv, empatija in demokratični dialog med različnimi stranmi odpirajo nova obzorja ter vračajo in krepijo demokracijo.

Priznavanje in spoštovanje pravic manjšinskih skupin (ali skupin, ki niso nujno majhne, vendar imajo manjšo moč ali je nimajo) je v tem kontekstu vprašanje človekovih pravic in enakosti.

Razumevanje raznolikosti in večkulturnosti je osnova za učinkovito in trajnostno obravnavo rasizma, diskriminacije in nestrpnosti.

Izraz raznolikost lahko pomeni kar koli. Če na primer želimo govoriti o raznolikosti ljudi, lahko govorimo o tem, kje so se šolali, ali so najstarejši, najmlajši ali srednji otrok v družini, kakšne so njihove prehranske preference in modni okusi. Človeška raznolikost preprosto obstaja in sama po sebi ni problem [...]. Dejanski problem je diskriminacija in iz nje izhajajoča neenakost.« (Dancing on Living Embers, Lopes/Thomas)

Vključevanje je vključevanje in opolnomočenje, pri čemer se priznavata prirojena vrednost in dostojanstvo vseh ljudi. Vključujoča kultura spodbuja in ohranja občutek pripadnosti; ceni in prakticira spoštovanje talentov, prepričanj, izvorov in različnih načinov življenja svojih članov. V tem smislu je vključujoča kultura kultura brez diskriminacije, družba, ki je pozorna na različne oblike diskriminacije ter ima jasne vrednote in konkretne ukrepe za njeno preprečevanje.

Vrednote boja proti diskriminaciji niso le abstraktni pojmi ali načela. Od povojnega obdobja so se začeli sistematizirati programi in instrumenti boja proti diskriminaciji. Združeni narodi in Evropska unija so imeli pri tem poveljavno vlogo.

EU je nastala zaradi želje po okrepitvi mednarodnega gospodarskega in političnega sodelovanja na evropski celini po drugi svetovni vojni. Iz gospodarske zveze se je razvila v politično unijo, ki temelji na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin. Če želimo govoriti o vključevanju, moramo govoriti tudi o tem, kako delujejo mehanizmi izključevanja. »Zavajajoče bi bilo razmišljati o izključevanju kot o nečem, kar je omejeno izključno in trajno na eno kategorijo. Izključevanje deluje na bolj zapletene načine. Različne vrste izključevanja se med seboj redno prekrivajo, na posameznike in skupine pa lahko vplivajo na različne in spremenljive načine.« To pomeni, da je lahko oseba hkrati predmet več kot ene vrste izključitve. Tak primer so matere samohranilke, saj so izključene tako na podlagi spola kot razreda ter zaradi dvojne izključenosti izpuščene iz privilegijev in priložnosti, ki jih imajo moški in tisti z več finančnimi sredstvi. Posledice izključevanja se še povečajo v primerih, ko matere samohranilke niso pripadnice večinske etnične skupine/imigrantke. (James, Ryan, Inclusive Leadership)

Anne Bishop v knjigi *Becoming an Ally* (<https://annebishop.ca/educating-allies/>) pojasnjuje razmerje med razredom (neenakost bogastva) in drugimi oblikami zatiranja/izključevanja (rasizem, ageizem, seksizem, heteroseksizem, ableizem, narodnost, vera itd.), tako da nariše vrsto vodoravnih in nato vrsto poševnih črt. Vodoravne črte predstavljajo razred, diagonalne pa različne vrste zatiranja. Diagonale prečkajo vse vodoravne črte, vendar bodo intenzivno vplivale na nižje ravni. Rasizem vpliva na vse ljudi druge barve kože, ne glede na njihov razred, vendar bo na tiste v višjih razredih vplival manj kot na tiste v nižjih razredih, saj lahko tisti z bogastvom in močjo uporabijo svoje vire, da izkoristijo vpliv rasizma v svojem življenju.

Kaj potrebuje diskriminacija za »uspeh«?

Osnova vsakega dejanja diskriminacije je razglasitev nadrejenosti ene skupine ljudi nad drugo, skupaj z določeno močjo (ta moč lahko izvira iz bogastva, orožja, informacij, zakonov itd.). Stereotipi so pomembna orodja diskriminacije, negativni pa se škodljivo uporabljajo proti marginaliziranim ljudem.

Diagonalne opresije: Rasizem, seksizem, heteroseksizem, diskriminacija na podlagi drugačnosti, porekla, vere itd.

Razred

Omejitve

4.3 Kaj je enakost?

Raznolikost pomeni prepoznavanje, spoštovanje in cenjenje razlik med ljudmi.

Enakost se nanaša na zagotavljanje enakih možnosti in virov ter zaščito ljudi pred diskriminacijo zaradi njihove starosti, etnične pripadnosti, socialno-ekonomskega položaja, spolne usmerjenosti, spola, vere, prepričanja, jezika, izobrazbe itd.

Enakost pomeni, da ima vsak posameznik enake možnosti, da kar najbolje izkoristi svoje življenje in talente. To je tudi prepričanje, da nihče ne sme imeti slabših življenjskih možnosti zaradi svojega rojstva, izvora, vere ali invalidnosti. Obstajajo trije kazalniki, ki omogočajo »merjenje« stopnje enakosti v družbi:

- odsotnost posebnih privilegijev v družbi,
- zagotavljanje ustreznih in enakih možnosti za razvoj vseh ljudi,
- enako zadovoljevanje osnovnih potreb vseh.

Enakost je nasprotje diskriminacije. Vsak ukrep proti različnim oblikam diskriminacije je ukrep v prid enakosti.

Če na primer vzamemo diskriminacijo na podlagi spola, zaradi katere so ženske v neugodnem položaju, lahko predlagamo nekaj vsakodnevnih ukrepov/odnosov, ki bi lahko prispevali k večji enakosti (čeprav to ne bo mogoče, če ne bo pravne strukture, ki bi prodrla v kulturo in jo naredila bolj egalitarno).

Z gospodarskega in družbenega vidika je neenakost posledica neravnovesja moči. Diskriminacijo je mogoče odpraviti s prerazporeditvijo dohodka, premoženja, dostopa do socialnih storitev ter dostopa do moči in odločanja. Prenos moči je tisto, kar naredi kulture transformativne, saj ljudem omogoča, da se trajnostno rešijo iz ranljivosti.

4.4 Kaj je diskriminacija?

Diskriminacijo lahko na kratko opredelimo kot nezakonito in neenako obravnavanje, kar pomeni, da je oseba obravnavana kot manjvredna ali prikrajšana za nekaj zaradi pripadnosti določeni kategoriji (spol in narodnost, starost in spol, spolna usmerjenost, etnična pripadnost itd.). Po drugi strani pa nekateri ljudje uživajo privilegije zaradi pripadnosti določenim skupinam/kolektivom. Diskriminacija in privilegiji sta dve strani kovanca neenakosti.

Diskriminacija se pojavlja v dejanjih posameznikov ali družbenih/institucionalnih rutinah. Zakoni, norme in postopki, ki veljajo za »normalne« in neškodljive, so lahko zelo diskriminatorni.

Izkustvo diskriminacije zelo negativno vpliva na občutek enakopravnega državljanstva in pripadnosti. Čeprav ga ni mogoče vedno obravnavati kot dokaz nezakonite diskriminacije brez sodnega postopka, dejansko aktivno vpliva na kohezijo in demokratično skupnost družbe. V tej luči ima diskriminacija tudi objektivno plat, ko izkušnja izključenosti in neenakosti v najslabšem primeru povzroči, da nekateri državljani obrnejo hrbet družbi in se posledično vključijo v kriminalne ali ekstremistične skupine.

Diskriminacija se ne pojavlja le v redkih primerih med posamezniki, temveč je skrita v družbeno-kulturnih strukturah, kot so zakoni in tradicije, ki jo izvajajo in »legitimirajo«.

Sistemska (tudi strukturna ali institucionalna) diskriminacija se nanaša na zapletene interakcije obsežnih družbenih sistemov, praks, ideologij in programov, ki ustvarjajo in ohranjajo neenakosti za manjšine ali manj vplivne skupine. Ključni vidik strukturnega ali sistemskega rasizma je, da ti mehanizmi na makroravni delujejo neodvisno od namenov in dejanj posameznikov, tako da bodo neugodni pogoji in neenakosti za rasne manjšine obstajali, tudi če rasizma posameznikov ne bo. Primeri: stanovanjska diskriminacija, vladni nadzor, socialna segregacija, rasno profiliranje, plenilsko bančništvo, dostop do zdravstvenega varstva, prakse zaposlovanja/promoviranja.

Medosebna (tudi individualna) diskriminacija se pojavlja med posamezniki. Prepričanja, stališča in dejanja posameznikov, ki podpirajo ali ohranjajo diskriminacijo, se lahko pojavljajo tako na nezavedni kot na zavedni ravni ter so lahko aktivna in pasivna.

Načini za spodbujanje enakosti spolov v vsakdanjem življenju:

- * Enako si razdeliti si gospodinjska opravila in skrb za otroke.
 - * Biti pozorni na znake nasilja v družini.
 - * Podpora materam in staršem.
- * Zavračanje šovinističnih in rasističnih stališč.
 - * Pomagati ženskam pridobiti moč.
 - * Poslušati in razmišljati.
 - * Zaposlovati različno.
- * Plačati (in zahtevati) enako plačilo za enako delo.

4.5 Kaj je manjšina?

Manjšinska skupina se po prvotni opredelitvi nanaša na skupino ljudi, ki je po običajih, rasi, veri, etnični pripadnosti ali drugih značilnostih manj številčna od glavnih skupin teh klasifikacij. V sodobni sociologiji pa se manjšinska skupina nanaša na kategorijo ljudi, ki so v primerjavi s pripadniki prevladujoče družbene skupine relativno prikrajšani. Pripadnost manjšinski skupini običajno temelji na razlikah v opaznih značilnostih ali praksah, kot so: etnična pripadnost, rasa, vera, spolna usmerjenost ali invalidnost.

Pomembno je priznati, da je posameznik lahko hkrati pripadnik več manjšinskih skupin (npr. rasne in verske manjšine). Prav tako so lahko posamezniki po nekaterih značilnostih del manjšinske, po drugih pa del prevladujoče skupine.

Izraz »manjšinska skupina« se pogosto pojavlja v diskurzu državljskih in kolektivnih pravic, saj so njeni pripadniki v državah in družbah, v katerih živijo, izpostavljeni različnemu obravnavanju. Pripadniki manjšinskih skupin se pogosto soočajo z diskriminacijo na več področjih družbenega življenja, med drugim na stanovanjskem področju, področju zaposlovanja, zdravstvenega varstva in izobraževanja.

Diskriminacijo lahko zagrešijo posamezniki, lahko pa se pojavi tudi zaradi strukturnih neenakosti, pri katerih pravice in priložnosti niso enako dostopne vsem. Izraz »pravice manjšin« se pogosto uporablja za razpravo o zakonih, katerih namen je zaščititi manj vplivne skupine pred diskriminacijo in jim zagotoviti enak družbeni položaj kot prevladujoči skupini.

V večini družb je število moških in žensk v populaciji približno enako. To pomeni, da ženske niso kategorično obravnavane kot manjšina, vendar je bil status žensk kot podrejene skupine splošno priznan in je mnoge družboslovce spodbudil, da so jih preučevali kot take. Čeprav se zakonske pravice in status žensk v posameznih državah zelo razlikujejo, se ženske v večini družb v primerjavi z moškimi soočajo z večjimi družbenimi neenakostmi. Ženskam je pogosto onemogočen dostop do izobraževanja, izpostavljene so nasilju in nimajo enakih ekonomskih možnosti kot moški.

Elitna prevlada je tista manjšinska skupina, ki ima prevladujočo politično, gospodarsko ali kulturno moč v državi, čeprav predstavlja majhen delež celotnega prebivalstva (demografska manjšina).

Predlagane dejavnosti za obravnavanje enakosti in pravic manjšin

Cvet moči

V razpravi o manjšinah in izključenosti je pomembno poudariti, da manjšina ni toliko vprašanje pripadnosti številčno majhni skupini, temveč vprašanje moči v določeni skupini/kulturi/državi. Zato za to temo priporočamo dejavnost »cvet moči«, ki služi za vizualizacijo, kako blizu je oseba središču moči glede na njene osebne značilnosti (spol, starost, veroizpoved, izobrazbo, zdravje, barvo kože itd.). Če so skupine sestavljene iz priseljencev, jih prosite, naj se umestijo v prvi cvet glede na to, kje so v svoji državi, in v drugega glede na državo, v kateri trenutno prebivajo.

»Cvet moči« je orodje za samorefleksijo, ki so ga razvili kanadski izobraževalci za družbene spremembe in je bilo objavljeno v knjigi *Izobraževanje za spremembe* (1991). Pomaga nam razmišljati o prepletajočih se vidikih naše identitete v povezavi s središčem moči/privilegijev v družbi. Vsak cvetni listič predstavlja en vidik ali kategorijo družbene identitete.

Cilj te vaje je razmisлити, kako blizu ali daleč je vsak vidik naše identitete moči/privilegijev in kako se ti vidiki prepletajo. Zavedanje lahko uporabimo za kritični razmislek, odpravljanje predsodkov in oblikovanje strategij/ukrepanje v sodelovanju s skupinami, ki so bile v preteklosti ali so trenutno marginalizirane/prikrajšane v družbi.

Vpogled: Vsak od nas ima več različnih identitet, ki oblikujejo naše življenje. Spol, rasa, etnična pripadnost, starost, izobrazba in druge identitete se med seboj prepletajo in oblikujejo, kdo smo ter s kakšnimi izzivi in protislovji se soočamo.

Namen: »*Cvet moči*« raziskuje, kako naše identitete, ki se križajo, prispevajo k zatiranju in privilegijem, ter prikazuje, kako je moč relativna in vedno dinamična. Medsektorskost oblikuje naše možnosti za uveljavljanje moči in za to, da postanemo prepričljivi, sodelovalni ter transformativni organizatorji in voditelji. Z razmišljanjem o tem, kako sile delujejo v življenju ljudi, poglobimo svoje razumevanje, kako identiteta, moč, podrejenost in izključenost vplivajo na naše organizacije, nas kot posameznike in naše strategije družbenih sprememb. Zavedamo se, da moramo za reševanje nepravilnosti našega časa združiti moči vseh naših identitet, da bi oblikovali medsebojno povezana gibanja in strategije delovanja.

S »cvetom moči« lahko analiziramo različne plasti naše identitete, od zelo osebne in družbene do organizacijske in politične. Glede na čas se boste morda želeli osredotočiti le na družbeno razsežnost, organizacijske in politične vidike pa omenili le na kratko.

Kako to izvesti:

- 1) Vsakemu udeležencu izročite liste papirja z vnaprej narisanimi cvetovi.
- 2) Razložite, da bomo s simbolom rože začrtali nekaj ključnih elementov svojih identitet in njihov odnos do moči.
- 3) Središče rože je kultura, v kateri živimo, vsak cvetni list pa predstavlja vidik osebne identitete. Razpravljajte o vsaki kategoriji in značilnostih tistih, ki imajo v družbi največ moči.
- 4) Udeležence prosite, naj na vsakem cvetnem lističu narišejo piko. Njena oddaljenost od središča moči označuje, koliko moči imajo v tej kategoriji. Bližje kot je točka, večjo moč doživlja ta oseba. Bolj kot je oddaljena od središča, več je izključenosti.
- 5) Udeležencem dajte 10 minut časa, da razmislijo in označijo svoje cvetove:
 - * Koliko vaših osebnih značilnosti je daleč od prevladujoče identitete?
 - * katerih značilnosti ni mogoče spremeniti?
 - * Kaj to pove o vaši lastni moči ali potencialu za uveljavljanje moči?
 - * Kako lahko to vpliva na vaše delo multiplikatorja?

V majhnih skupinah :

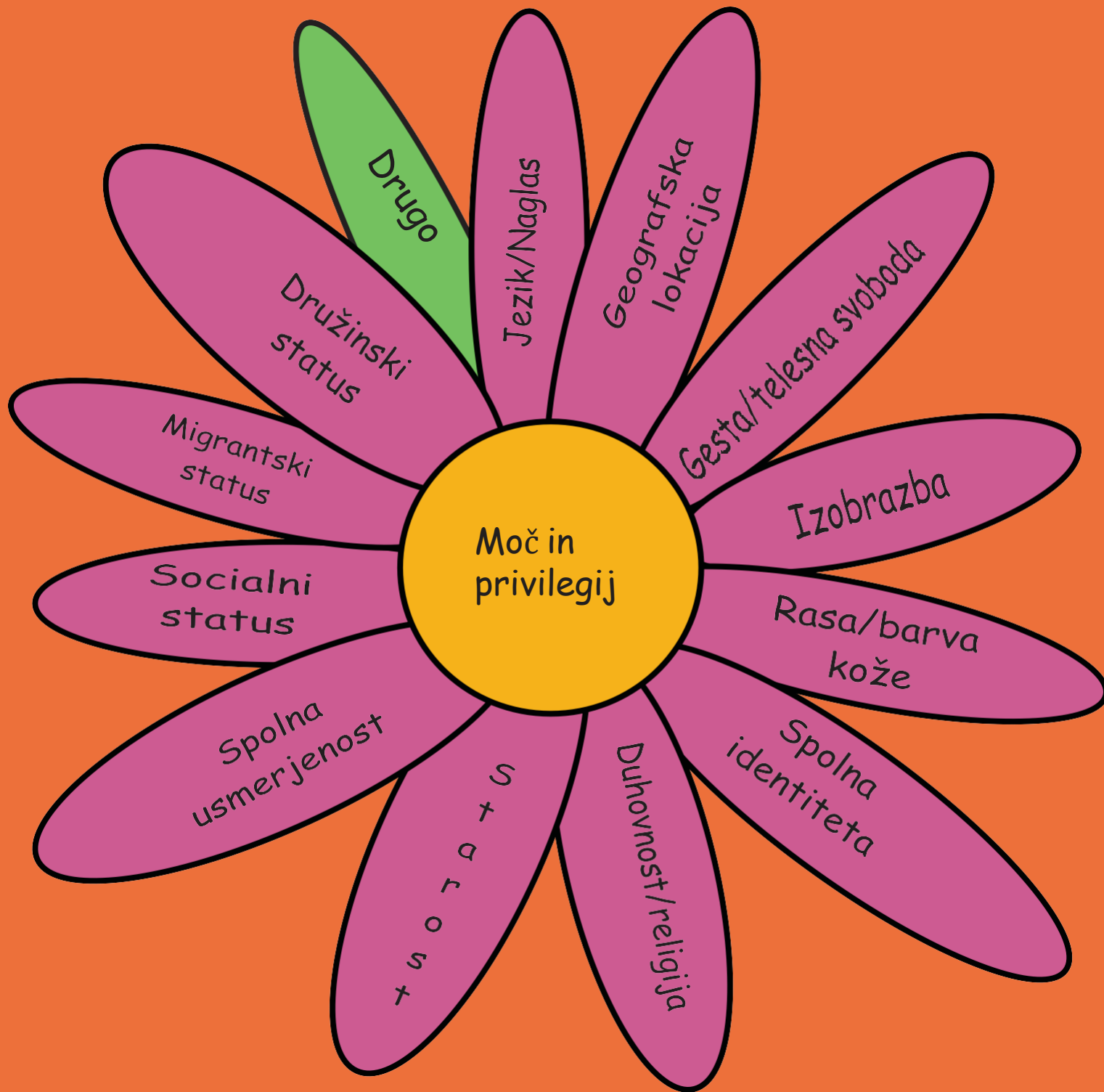
- * Kaj ta vaja razkriva o nas kot skupini? Zlasti: Kakšne so razlike in podobnosti v zvezi s prevladujočo močjo? Kako lahko to vpliva na naše delo?
- * Kaj nam ta vaja pove o identiteti in moči v širšem smislu?

V plenarni skupini:

Predstavite in razpravljajte o odgovorih malih skupin.

Povzemite ključne ideje in poglobite razmišljanja, na primer s poudarkom, da ima vsak od nas kompleksno identiteto, sestavljeno iz različnih vidikov, in da tisti, ki uporabljajo moč nad nami – z drugimi besedami: zatiralske oblike moči –, uporabljajo te razlike, da nas naščuvajo drug proti drugemu ali da diskriminirajo celotno skupino ljudi in idej itd.

Obenem smo člani več kot ene skupnosti, zato lahko hkrati doživljamo zatiranje in privilegije. Kot pravijo nekateri akademiki, imamo več identitet in več družbenih značilnosti, na primer poklicne identitete in identitete žene ali matere. Kako to deluje? Zdravnica je spoštovana v svojem poklicu, vendar lahko v zasebnem življenju doma trpi nasilje v družini. Hkrati doživlja tako privilegije kot zatiranje. Intersekcionalnost je analitično orodje za preučevanje, razumevanje in odzivanje na načine, na katere se spol prepleta z drugimi družbenimi značilnostmi ali identitetami in prispeva k edinstvenim izkušnjam zatiranja in privilegijev. Tako kot je verjetno, da bo spolno slepo programiranje neuspešno, tako so neuspešni tudi neostri instrumenti, ki ljudi razvrščajo v preproste kategorije, kot so »revni«, »mladi«, »podeželski« itd. Z razmislekom o tem, kako ti vidiki delujejo v naših življenjih, lahko bolje razumemo sebe in svoj odnos do moči ter dojamemo, kako vplivajo na druge. Ker imamo različne značilnosti, moramo najti stične točke in delovati z ljudmi, ki se med seboj razlikujejo, da bi se lahko spopadli z različnimi oblikami diskriminacije, s katerimi se soočamo bodisi zaradi razreda, rase, spola, starosti itd.

Različne plače

To je simulacija, ki ljudi sooča z realnostjo trga dela. Obravnava vprašanja različnih plač za isto delo, diskriminacije na delovnem mestu in politike nizkih plač za mlade delavce.

Cilji so soočiti udeležence z resničnostjo diskriminacije na delovnem mestu, razviti spretnosti za odzivanje na nepravilnost in zaščito pravic ter spodbujati solidarnost, enakost in pravičnost.

Kaj potrebujete:

- izvod preglednice s stopnjami plač delavcev,
- listke, po ena za vsakega udeleženca/delavca,
- denarni žetoni.

Priprava:

- Pripravite listke. Nanje napišite le spol in starost delavcev (na primer Ž32 ali M22). Za referenco uporabite seznam plačnih stopenj delavcev.
- Razmislite o konkretni nalogi, ki jo lahko udeleženci opravijo. Zberite vso opremo ali materiale, ki jih bodo potrebovali za opravljanje dela.

Kako to izvesti:

Razložite udeležencem, da so delavci in da morajo za svojega delodajalca (vas) opraviti določeno delo. Naj jih ne skrbi, vsi bodo plačani. Ne strinjate se s suženjstvom!

2) Vsakemu udeležencu naključno razdelite po eno pripravljeno nalepko.

3) Razložite nalogo in se prepričajte, da vsi razumejo, kaj morajo storiti. Naloga mora biti enaka za vsakega delavca (izberite tako, da jo lahko opravlja več ljudi hkrati, da ne bosta čakanje in opazovanje postala dolgačasni).

4) Pustite udeležence, da se lotijo dela.

5) Ko so vse naloge opravljene, jih prosite, naj se postavijo v vrsto za plačilo. Vsako osebo plačajte glede na njeno starost in spol, kot je določeno na seznamu plačilnih stopenj delavcev. Denar morate prešteti na glas, da bodo vsi slišali in bodo vsi vedeli, koliko dobijo ostali.

6) Če udeleženci začnejo dvomiti ali se pritoževati, plačilo na kratko obrazložite, vendar se izogibajte razpravljanju.

O dogodku razpravljajte postopoma. Poročanje začnite s pregledom same simulacije: – *Kako ste se počutili, ko ste prejeli več (ali manj) kot drugi delavci, čeprav so vsi opravljali enako nalogo?*

– *Zakaj so nekateri prejeli več (ali manj) kot drugi? Kakšna so bila merila?*

– *Kakšen je bil občutek, če ste dobili več kot drugi? Kakšen je bil občutek, če ste dobili manj kot drugi?*

– *Ali se tovrstna diskriminacija dogaja na delovnih mestih v vaši državi ali skupnosti?*

Nato spregovorite o plačah glede na spol:

– *Ali je upravičeno različno plačilo za isto delo, ki ga opravljata moški in ženska? Zakaj? Zakaj ne? Kdaj?*

– *Kaj, če moški delo opravlja bolje kot ženska? Ali je to zadosten razlog, da se ženski plača manj?*

– *Če je moški bolj usposobljen od ženske, ali to upravičuje, da bi moral biti plačan več?*

– *Ali menite, da obstajajo dela, ki bi jih morali opravljati izključno moški? Zakaj? Zakaj ne? Če da, katera dela?*

– *Ali menite, da obstajajo dela, ki bi jih morale opravljati izključno ženske? Zakaj? Zakaj ne? Če da, katera dela?*

– *Ali menite, da je praksa pozitivnih ukrepov (pozitivne diskriminacije) lahko upravičena za spreminjanje družbenih stališč?*

Na koncu se posvetujte še o plačilu glede na starost:

– *Ali v vaši državi obstaja politika različnih plač glede na starost? Če ne, ali menite, da bi morala biti?*

– *Kakšni so razlogi za uporabo tovrstne politike, zlasti v primeru mladih?*

– *Kaj menite o tovrstni politiki? Ali je dobra? Je slaba? Je potrebna? Nepotrebna? Navedite razloge.*

– *Katere človekove pravice so bile kršene ali ogrožene pri tej dejavnosti?*

	Spol	Starost	Plačilo v €
1	moški	35	100
2	ženska	16	30
3	moški	22	70
4	ženska	32	90
5	moški	16	50
6	ženska	19	60
7	moški	26	100
8	moški	20	70
9	ženska	24	80
10	moški	37	100
11	ženska	17	30
12	ženska	23	80

5. Vladavina prava

Pravna država je ključni del mednarodnega pravnega reda.

»Pravna država je načelo upravljanja, v katerem so vse osebe, institucije in subjekti, javni in zasebni, vključno z državo samo, odgovorni za zakone, ki so javno objavljeni, enako uveljavljeni in neodvisno razsojeni ter so v skladu z mednarodnimi človekovimi pravicami, normami in standardi.« (Združeni narodi)

Splošna deklaracija človekovih pravic v drugem členu vsakogar upravičuje do »vseh pravic in svoboščin«, ki so določene v deklaraciji, in poudarja, da »se ne sme razlikovati na podlagi političnega, jurisdikcijskega ali mednarodnega statusa države ali ozemlja, ki mu oseba pripada, ne glede na to, ali je neodvisno, zaupno, nesamoupravno ali pod kakršno koli drugo omejitvijo suverenosti.« Da bi bila enakost učinkovita ter da bi se zagotovile pravice in svoboščine (za katere, kot smo videli, veljajo odgovornosti in omejitve), obstaja pravni okvir v mednarodnem in evropskem kontekstu. (Glejte dolg seznam konvencij od povojnih časov naprej.) Čeprav vse evropske države ne pristopajo k istemu naboru mednarodnih konvencij, pristop h konvenciji ZN pomeni, da se države strinjajo z zagotovitvijo skladnosti nacionalnih zakonov in praks z zahtevami konvencije. Hkrati to pomeni, da lahko državljani v primeru kršitev zahtevajo, da se konvencije uporabljajo pri nacionalnih upravnih organih in sodiščih. Poleg tega obstaja možnost tako imenovane individualne pritožbe, v okviru katere se lahko posamezniki pritožijo neposredno pri ZN.

Pravna država pomeni, da je vsaka oseba podrejena zakonu, vključno z osebami, ki so zakonodajalci, uslužbenci organov pregona in sodniki. V tem smislu je v nasprotju s tiranijo ali oligarhijo, pri katerih velja, da so vladarji nad zakonom.

NIHČE NI NAD ZAKONOM, NIHČE NI ZUNAJ NJEGA.

Dicey meni, da je koncept vladavine prava temelj angleškega ustavnega prava in ima tri pomeni: 1) vrhovnost prava; 2) enakost pred zakonom in 3) prevlada pravnega duha.

Zahteva tudi ukrepe za zagotavljanje spoštovanja načel:

- 1) vrhovnosti prava,
- 2) enakosti pred zakonom,
- 3) odgovornosti pred zakonom,
- 4) pravičnosti pri uporabi prava,
- 5) delitve oblasti,
- 6) sodelovanja pri odločanju (parlament/demokracija),
- 7) pravne varnosti, izogibanja samovolji ter postopkovne in pravne preglednosti.

Predlagana dejavnost za obravnavo vladavine prava

Razrez piramide

Cilj: Razumeti koncepte pravne države.

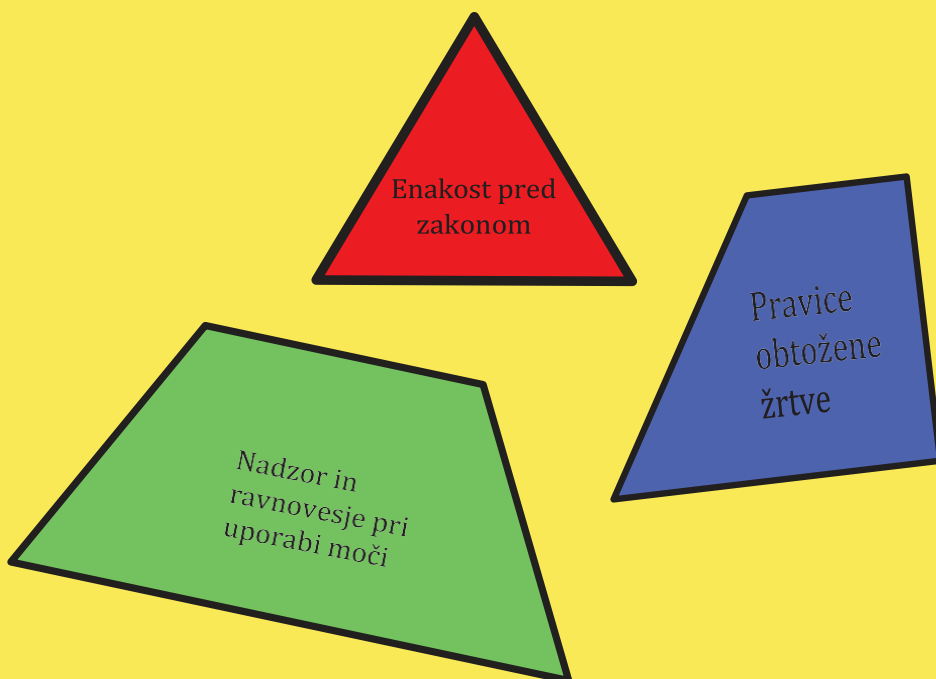
Čas: okoli 40 minut

Kako to izvesti:

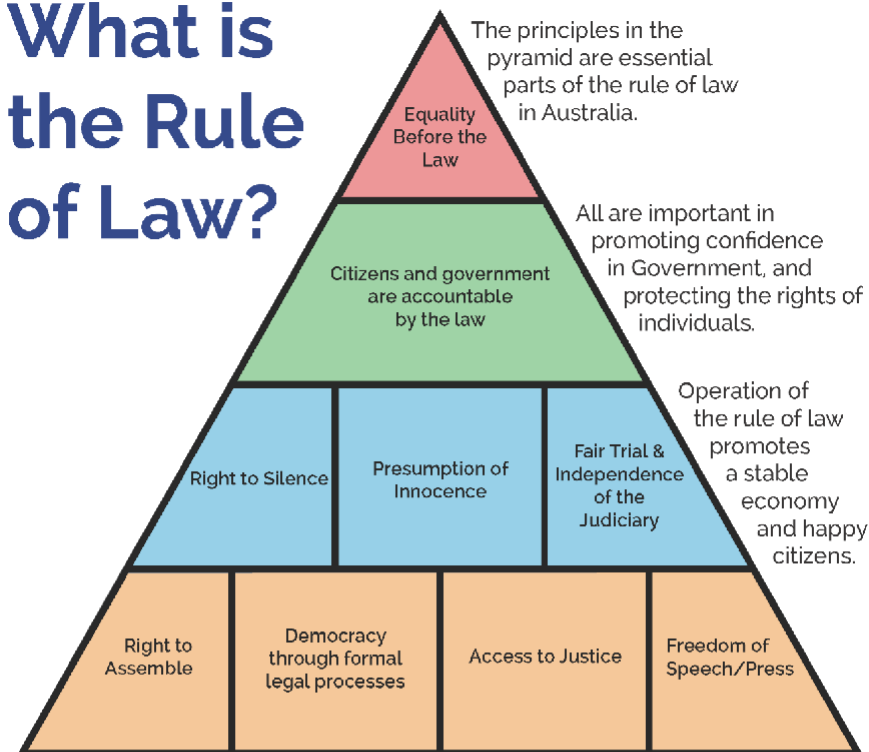
- 1) Prepišite piramido o pravni državi na večji list.
- 2) Izrežite in razdelite različne dele.
- 3) Vsaki osebi v skupini dajte en del, ne da bi razkrili besedilo.
- 4) Pokličite jih pred skupino, da se pogovorijo o tem, kaj si mislijo o konceptu.
- 5) Ponovno sestavite piramido z različnimi pojmi.

Vprašanja:

- * Kaj je pravna država?
- * Ali je pravo enako za vse? Kdo ali kaj zagotavlja to enakost?
- * Kdo izvaja pravno državo?
- * Katero vlogo ima demokracija v pravni državi?

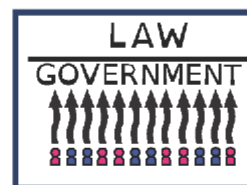

What is the Rule of Law?

The rule of law is a legal concept which requires the use of power to be controlled by the law to ensure equality before the law.

Maintaining the rule of law is often noted as being the best way to preserve human rights.

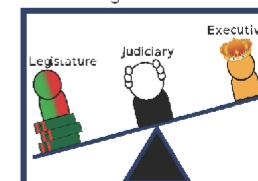
If people believe the law is unjust, they may not want to follow it. Ideally people should feel the law is just and want to follow it.

The process of changing the law through democratic processes ensures that the law remains up to date with the needs of society.

The separation of powers in Australia ensures that power is balanced between the three arms of government and that there are checks on their use of power.

The Judiciary is especially important in ensuring the integrity of the Australian Constitution and that the Legislature and Executive act according to the law.

Viri

* Understanding Human Rights. Manual on Human Rights Education. Edited by Wolfgang Benedek, European Training and Research Center for Human Rights and Democracy. Neuer Wissenschaftlicher Verlag, Graz 2012.

* Pädagogik neue denken! Die Migrationsgesellschaft und ihre Lehre-innen. Yasemin Karakasoglu, Jeannette Goddar and Paul Mecheril. Beltz, Basel 2019.

* Confianza y temor en la ciudad. Vivir con extranjeros. Zigmunt Bauman. Arcadia, Barcelona 2005.

* Politik der Inklusion und Exklusion. Migrations- und Integrationsforschung, Universität Wien, Vienna University Press, Vienna 2013.

* Compass. A Manual on Human Rights Education with Young People. Council of Europe Publishing, Hungary 2012.

* The Struggle Against Discrimination. A collection of International Documents Adopted by the United Nations System. Edited by Janusz Symonides.

* Dancing on Living Embers. Challenging Racism in Organizations. Tina Lopes & Bar Thomas, Between the Lines, Toronto 2007.

* Inclusive Leadership, James Ryan, Willey Imprint,

* Becoming an Ally, Anne Bishop. Fernwood Publishing.

* First Steps: A Manual for Starting Human Rights Education, Amnesty International

Odtis

Priročnik je pripravila mag. Virgina Argarate (OMEGA). Oblikovala in prispevke vseh partnerjev konzorcija je uredila in priročnik oblikovala mag. MFA Nayarí Castillo-Rutz (OMEGA Gradec). MultiPLUS+ je projekt, ki ga sofinancira Evropska unija v okviru programa Erasmus + 2020–2022.

Priročnik je tretja publikacija projekta MultiPLUS+ in ga je sofinanciralo Avstrijsko društvo za politično izobraževanje.

Projekt združuje pet organizacij v petih evropskih državah, poleg OMEGAGradec še:

SLOVENTROPIJA
FILANTROPIJA

Centro Internazionale di Educazione Permanente

Università delle
LIBERETÀ

österreichische gesellschaft
für **politische bildung**

MULTIPLUS+

Migranti multiplikatorji
gradijo mostove

<https://www.multipusproject.com>

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

Podpora Evropske komisije za pripravo te publikacije ne pomeni potrditve vsebine, ki izraža le mnenja avtorjev, in Komisija ne more biti odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.